Före Giftermålet

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk har digitaliserats av **Göteborgs Universitetsbibliotek** och anpassats för Projekt Runeberg i november 2013 av Ralph E.

FÖRE GIFTERMÅLET AF OLA HANSSON

STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

OLA HANSSON

FÖRE GIFTERMÅLETFORE GIFTERMÅLET

AP

OLA HANSSON

STOCKHOLM.

ALBERT BONNIERS FÖRLAG.STOCKHOLM.

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1901.I.

et skymde redan smått inne i järnvägshotellets biljardkaffé, där Karin satt i ena hörnet bakom sin skänk, djnpt nedlutad öfver sitt handarbete för att kunna se bättre. Det var fullständigt tomt för gäster; stamkunderna hade redan blifvit färdiga med sin middagspunsch och sitt biggparti samt gått sin väg. Det var alldeles stilla i rummet, och borta på väggen tickade vägguret ljudligt. Fröken Karin hade just lyft på hufvudet ocb kisade, för att se efter, hvad klockan var, då dörren sakta öppnades. In trädde en liten trind man, med måge och dubbelhaka, ett hvitt, slätrakadt ansikte och tunt hår öfver hjässan.

»Nej, god dag, herr Holm,» sade Karin med angenäm förvåning. »Jag trodde, herrarna(6)

var i Köpenhamn, eftersom de inte varit synliga i dag.»

Den lille herrn, filosofie doktor Gustaf Adolf Holm, trippadc på sina korta ben med lätta fjät hän till henne, slog benen i kors och böjde sig fram med armarna på disken.

»Nej nej men,» sade han med en jovialisk ton och stillsam stämma. »Vi är alla här. De andra komma strax efter; de sitta ännu därinne och äta.»

»Så sent middag,» utbrast Karin kokett, lade sitt lilla blonda hufvud på sned och log öfver broderiet.

»Ja, så går det!»

»Hur så går det?»

»När man varit oförnuftig?»

»Hur så oförnuftig?»

»Sköna kvinnor!»

»Fy, herr Holm! Herr Holm är alltid så oanständig!»

»Ja. Det är ungdomens fördärf, Karin!»

»A ja,» härmade Karin försmädligt, »ungdomen var det ja! Jag tycker, herr Holm skulle snart ha rasat ut.»

»Säger Karin det! Karin känner inte de mänskliga passionerna. Det finns bara en rädd-(7)

ning för mig, — en ädel och ren kvinna. Om Karin ville bli min frälsande ängel...»

»Herr Holm lär sig då aldrig att bli allvarlig,» afbröt Karin, vände sig om på stolen, öppnade luckan ut till köket och ropade: »Tre kaffe! Men godt! Det är för herr Holm!»

»Är pianorummet ledigt?» sporde Holm.

»Nej, det är upptaget.»

»Hvem är det?»

»Asch, jag känner dem inte, — novitier!» genmälde Karin föraktligt.

»Ut med dem,» kommenderade Holm.

»Ja, jag tycker så men de kunde gärna snart gå; de ha suttit öfver en half flaska punsch i två timmar.»

Därmed lade hon broderiet från sig på skänken, reste sig, gick resolut bort till dörren, hankade på och trädde in.

»Ja, ursäkta, mina herrar,» hörde Holm henne säga, »det glömde jag att säga, men detta rummet är inte ledigt längre än till kl. 4; se'n är det upptaget. Kanske får jag bära in seltersvattnet i ett af smårummen?»

Någon knotade fredligt därinne; men redan i nästa ögonblick tågade Karin åstad genom biljardsalen och uppför trappan i(8)

bakgrunden med brickan i händerna samt åtföljd af tvenne missbelåtna ynglingar.

»Det är bra, Karin,» sade herr Holm, när hon kom tillbaka, samt klappade henne erkännsamt på kinden. »Och så punsch!»

»Och lite Hennessy, herr Holm?»

»Alldeles riktigt ja, Karin!»

Gasen tändes, avec'et kom in, och Holm satt liten och trind som en gammal japane-sisk gudom midt i den stora soffan. Hans ena vän, medicine kandidat Ivar Sjödén, red grensle öfver en stol med hakan öfver ryggstödet; han hade glasögon och blondt kortstubbigt hår och tunna långa mustascher, som hängde ut öfver munnen. Den tredje i laget, juris studerande Erik Santesson, fantiserade borta vid pianot; han satt rak och orörlig och vände ryggen till, visande sin långa, eleganta taille och den höga, glänsande hvita ståkragen, som stod stram och styf kring den långa halsen och nådde ända upp öfver det svarta nackhåret; det enda som rörde sig på mannen, voro hans långa, fina, välvårdade fingrar, som lupo hit och dit öfver tangenterna.

»Ilör nu, Kirre,» ropade Holm, »sluta nu(15)

upp med det där och kom hit och sätt dig. Jag vill tala förnuft med er.»

Santesson tog ett par slutackorder, reste sig och slog sig ned hos de andra. Han läppjade på punschen, drog i sitt svarta skägg, som var tillklippt i spets à la Henri IV, och såg afvaktande på Holm med sina blanka bruna ögon, hvilka alltid sågo dubbelt trötta ut, emedan de tunga, brunaktiga ögonlocken lågo så djupt ned öfver pupillerna.

Holm vek sig framåt och lade armbågarna utåt långs bordet, så att fingerspetsarna möttes.

»Ser ni, gubbar,» sade han, »det går inte längre på det här viset.»

Och då de bägge andra icke svarade något därpå, utan sutto stumma och orörliga och väntade på mera, fortfor

han:

»Naturligtvis, det går ännu en tid. Men clet är dock bara en tidsfråga, när det inte mera går. Låt oss därför såsom vise män träffa alla nödiga mått och steg, medan ännu tid är. Hvad det gäller, hvad det alltid kommer an på i affärer, det är: icke låta krediten bli ansträngd! Mekanismen skall löpa glatt och välsmord; hjulet får icke lof att knarra. Lapièce de résistance är inte, hur många växlar man(10)

har, utan atl man gör dem med samma lätta gratie, med hvilken en god måge smälter den svåraste festmiddag. Men det duger inte att dröja, tills stunden kommer; då är det allaredan för sent. Alltså, mina herrar, låt stunden finna oss beredda!»

Santesson läppjade igen på sitt glas, men rörde icke en min och sade heller ingenting. Sjödén däremot satte sig med ett spänstigt kast upprätt i stolen, tryckte glasögonen fast, och såg genom glasen på talaren med sina små grå ögon.

»Godt och väl,» sade han, »men du får också vara så djäfligt snäll och säga hur.»

Holm satt och såg så lugn ut, som om han bure världen på sin ena skuldra. Han gjorde en liten konstpaus; därpå sade han:

»Skulle det verkligen vara möjligt, att vuxna karlar som ni inte skulle ha af sig själfve kommit på detta enkla och absolut säkra medel?»

De bägge andra sågo i dum spänning på honom. Han log öfverlägset.

»Ser ni då inte detta ena och enda som fattas, — detta lilla och dock så stora?»

»Ut med saken, och tala inte i rebus!»utbrast Sjödén otåligt och knyckte på sina glasögon.

»Ja ja,» svarade Holm lugnt. »Vi måste absolut ha åtminstone en svärfar i kotteriet.»

Han satt och såg öfver från den ene till den andre, i triumferande själfbelåtenhet, samt nyfiken efter att se, hvad verkan hans ord skulle ha på vännerna.

Santesson blinkade omärkligt med ögonen, och det ljusnade och glimtade humoristiskt till i de bruna, melankoliska pupillerna. Sjödén satt en stund och studerade djupsinnigt sitt tomma punschglas; därpå brast han ut i skratt och virrade med hufvudet, såsom han hade för vana, när något komiskt sades eller gjordes.

Holm betraktade sina vänner med en min af den mest understrukna förvåning och såg djupt kränkt ut.

»Ni skrattar!» sade han. »Det är rakt inte nödvändigt att skratta åt det. Det är en mycket klar sak, med er tillåtelse, helt enkel: en af oss måste gå hän och gifta sig!»

Santesson hörde på utan att ge sitt omdöme till känna; men Sjödén opponerade sig.

»Nä—äh,» sade han ogillande och utdraget.(12)

Holm imiterade ett ryck, som när man såras i sina heligaste känslor, vände sig helt emot Sjödén och gjorde en konstpaus.

»Hör nu, Ivar,» sade han högtidligt stilla. »Ska vi verkligen sitta och spela komedi för hvarandra? Det är ju dock tämligen länge se'n vi sist voro tjugu år. Tycker du inte själf, du skulle se löjlig ut nu med de där fasonerna! Låt oss hålla oss en smula på situationens höjd! Jag vill ju inte, att vi skall gå hän och förknippa våra öden med en tandlös käring; det är inte ens fråga om att handla mot kärlekens heliga plikter. Jag tycker, du resonerar så klumpigt: hvar står det skrifvet, att alla rika flickor äro fula och att inga vackra flickor ha pengar? Hvaba? Och ni gör ju intet annat, bägge två, än hänga efter kjolar — och hvad har inte jag offrat för dessa era dåliga böjelser, jag vill vara blygsam och inte tala om mina bättre sedliga principer, men om min bekvämlighet. Men så bli då en gång också hängande, för satan! Hva? Förstån 1 inte, att det äfven är i sedlighetens, den beständiga, sanna kärlekens namn, jag talar!»

Santesson smuttade på sitt glas, och Sjödén(13)

borrade sina ögon in i sitt; men ingendera svarade något.

»Nå,» fortfor Gustaf Adolf Holm, »däri är vi alltså eniga. Vi kunna alltså gå vidare. Och så kommer det stora och delikata spörsmålet: hvem skall göra't?»

Han gjorde en kort paus, tände en cigarr, och fortsatte:

»Tyvärr torde vi ha att utgå från det antagandet, att ingen af oss befinner sig i det läget, att ban bara behöfde realisera sitt hjärtas hemliga lust, för att hela saken med ens skulle vara klippt och klar. Som detta icke är fallet, få vi underkasta oss att i samfäldt rådslag en af oss utses till det lika generösa och hedrande som ljufva uppdraget. Ett tillvägagångssätt vore att draga lott; men jag tror mig uttala herrarnas tankar, när jag genast med samma förkastar denna utväg såsom ej blott ovärdig utan tillika oklok: — vi äro seende, men slumpen är blind. Alltså återstår blott, att den af oss utväljes, hvilken är mest danad för uppdraget. Min mening därutinnan är stadgad; och jag smickrar mig mecl att få se den delad. Hvad min egen ringa person angår, så torde det väl utan(14)

diskussion kunna fastslås, att — vissa andra eventuella företräden oförkränkta — den i föreliggande speciella fall är noga medveten om sin begränsning. Det är med en viss känsla af obehag, som jag gör det, men för den gemensamma goda sakens skull nödgas jag konstatera: att jag ännu icke påträffat en enda flicka, af hvilken ålder och af hvilket stånd som helst, som tagit mig allvarligt. Jag har på förnimmelsen, att jag inte skulle kunna öfvertyga någon flicka om, att jag menade allvar, när jag friade, äfven om jag verkligen menade allvar. Det är mitt tragiska öde, som dömer mig att gå ensam genom lifvet. Nog af: konstaterom faktum, låtom oss kallt afväga realiteterna! Santesson. För ett ytligt betraktelsesätt skulle väl han förefalla vara den mest kvalificerade. Han äger ju också odisputabelt alla dessa för en man så lyckliga egenskaper, hvilka göra kvinnorna till vax i hans hand, i ojämförligt högre grad än vi två. Han har bakom sig ett rikt lif af erfarenhet i denna branche, och den ömhetskälla, han öser ur, skall rinna till hans dagars ända. Men — det finns ett men. Jag skall förklara mig tydligare medels en paradox: just hans(15)

fullkomlighet är härvidlag en ofullkomlighet. Tillåt mig inom parentes påpeka, att jag här icke moraliskt värdsätter, utan bara psykologiskt utreder. Vår vän Santesson är förälskelsens man; men för den stilla och uthålliga låga, som brinner genom de långa förlofvel-sens dagar, för att sedan brinna vidare på den husliga härden, torde han vara mindre lämplig. Öppet sagdt, oss kamrater emellan: jag hyser vissa betänkligheter, vissa tvifvel, om han skulle föra förevarande sak till en lycklig ända. Och tillförsikten är halfva segern. Denna tillförsikt åter, den äger jag i eminentaste grad gent emot den tredje här närvarande. Såsom herrarna redan torde ha förstått af det anförda, finns enligt min mening ibland oss en, som är själfskrifven till att utföra saken. Sjödén är mannen.»

»Oändligt smickrad,» sade Sjödén, bugade sig förtrytsamt ironiskt, knyckte energiskt på glasögonen och vände sig ursinnigt till hälften bort från talaren.

Denne lät sig icke däraf störas, utan fortfor med oändlig mildhet:

»Sjödén har alla egenskaper till att lyckas. Han har en viss bestämdhet i sitt sätt, en(16)

viss vederhäftighet, hvilken svärfäderna skola veta uppskatta. Han besitter i sin egenskap af läkare ett osvikligt medel att slå alla andra ur brädet hos svärmödrar och tanter, hvilka vilja underhålla sig om sina krämpor. Han är studentkårens bästa gymnast, hoppar öfver stora hästen så som ännu ingen af kvinna född har hoppat öfver stora hästen, har en kropp, som, fast liten, är så vig och spänstig som en gäddas; hvarje skånsk flicka har beundrat denna oförlikneliga kropp i den klädsamma gymnaslikdräkten på de offentliga uppvisningarna, och har liviskat sin granne i örat, att det är Sjödén, — han som häromåret häfdade den svenska gymnastikens förrang på en internationell täflan nere i Amsterdam. Han är medicine kandidat, tar om ett par månader sin licentiat, kan bjuda sitt hjärtas utkorade en god social ställning samt kommer att bli den bäste make och far, liksom han varit den bäste kamrat.»

»Bravo,» sade Santesson och applåderade.

»Santesson,» fortsatte Gustaf Adolf Holm emfatiskt, »tag ditt glas och förena dig med mig i en skål för Sjödén! Lefve Sjödén!(17)

Hip, hurra! Hip hip, hurra! Hip hip hip, hurra hurra hurra! — Skäl, Sjödén!»

Han drack hastigt i botten och fortfor, innan de andra ännu hunnit besinna sig på svaret:

»Men låt det nu vara nog för i dag. Svara ingenting, Sjödén! Det tjänar rakt ingenting till. Det är ju inte meningen, att du skall ge ett besked. Helt lugnt låta det komma an på. Det bränner ju inte. Blott ännu en sak! Naturligtvis har jag med det förutseende, som är mig egendomligt, icke tänkt bara på ett hvad, utan äfven på ett huru. Ni vet, jag rätt ofta gläder gubbarna nere i Hisie med att hedra deras små fèter med min personliga närvaro. Det är en vana, som bibehållit sig sedan den tid, då jag var informator för nämndeman Jöns Perssons son Hans, hvilken i dessa dagar haft den taktlösheten Jili docent, medan hans gamle lärare icke hunnit afsluta sin doktorsafhandling om de Kantska kategorierna. I nästa vecka är stort gille hos en af dessa aktningsvärda danne-män; och om doktor Holm därvid icke bara kommer själf utan till på köpet bringar med sig en dråplig toddytutare och valsör, som 2.(18)

tillika har clen oförlikneliga egenskapen att vara hans bäste vän, så skall det allenast ytterligare föröka den popularitet, som ban åtnjuter hos dessa täta gubbar och deras vackra döttrar. Hvad sedan skall följa, — däröfver draga vi tillsvidare en slöja. Där begynner ödet sitt verk; och ingen undgår sin bestämmelse. Jag ser blott ett perspektiv långt i fjärran:. . . Det är sommar; vi ha slagit oss ned därnere på landet, vid hafsstranden, för att bada och i ro idka våra studier ; skogspartier, månskensnätter, kärlekslycka ...»

Gustaf Adolf Holm tappade oförhappandes tråden, krämtade, ville begynna igen men fann icke orden, krämtade igen, satt och väntade, att något af sig självt skulle falla honom in. Men då intet kom, låtsade han, som om ingenting händt, och såg öfver på sina kamrater, från den ene till den andre. Så sutto de en stund, utan att röra sig eller säga något. Sjödén höll blicken styft i sitt glas, med ett domedagsallvarligt ansikte; plötsligt ryckte det till i hans mungipor, ryckte än en gång till; och med ens, men utan att taga blicken från glaset, satt han där oclh(19)

skrattade, skrattade och skrattade, oemotståndligt, godt som ett barn.

Gustaf Adolf Holm betraktade honom med ett blygsamt själf belåtet smil.

»Nå!» sade han. »Vet ni hvad, go vänner, ofvanpå det här ha vi då ärligt förtjänt att få oss ett riktigt hyggligt parti vira. Eller hur?»

Han kraflade sig ner från soffan, trip-pade hän till dörren och ropade ut i salen:

»Karin lilla, skaffa oss kort! Och så mer punsch!»

De hade redan spelat en halftimme, då det knackade på dörren, tyst och försiktigt. De voro midt inne i ett spel; och ingen svarade. Om en stund knackade det igen; ingen svarade. Då öppnades dörren sakta och blott på glänt, och in igenom den smala öppningen klämde sig en man. Han bar en urmodig, luddig vinteröfverrock, — den hängde som en säck ikring honom och räckte ända ned öfver vadbenet. På det stora runda hufvudet satt en raggig cylinder och vacklade; och i ena mungipan hängde den sista sönder-(20)

tuggade resten af en cigarr. Han stängde långsamt dörren igen efter sig samt blef fleg-matiskt stående med hatten på.

»God dag,» sade han säfligt. utan att taga cigarrstumpen ur munnen.

Ingen svarade.

Den främmande kom med en egendomligt rullande gång fram till bordet och ställde sig stillsamt att se på spelet.

Det var utspeladt, brickorna utbetaldes, man talade om det just slutade spelet och blandade kort igen till ett nytt. Ingen af de tre bevärdigade den nykomne med ett ord eller så mycket som en blick. Hvar och en hade redan sin

kortbunke liggande framför sig och begynte ordna den, då Sjödén sade utan att se upp:

»Du vill väl ha dig ett glas punsch, Trögelin ?»

Titulus Trögelin gjorde en grimas i sitt långa, feta, grådaskiga ansikte, log spöklikt och drog mungiporna nedåt, så att cigarrstumpen vippade upp och ned. Det såg ut, som om ban fått något på samma gång beskt och sött att smaka på.

»Ja, tack,» svarade han lågmält.(21)

»Gu in till Karin och hämta dig ett glas då,» sade Sjödén. »Du kan också låta henne ge dig en cigarr,» ropade han efter den andre, utan att taga blicken från korten.

Han kom tillbaka med nytänd cigarr i den nedåtdragna mungipan och ett glas i handen, och satte sig stilla vid ena bordshörnet. Viran gick vidare sin monotona gång, med de många buden, det stumma spelet, och pauserna med kommentarerna däröfver. Om den fjärde vid bordet bekymrade sig ingen, det var som om han icke funnits till. Under en paus kom Holm att se på hans glas: det stod ännu tomt.

»Hvarför dricker du inte?» sporde han.

»Ingen har bjudit mig,» upplyste den andre bittert-humoristiskt förebrående.

»Herre Jesus,» ropade Sjödén, »ska man nu också skänka i för dig!»

»Tag för dig, min vän,» sade Holm med oändlig mildhet.

Titulus Trögelin hette med sitt kristliga namn Kindman. Han var af samma studentårgång som de andra tre och tillhörde kretsen. Men det var den skillnad mellan honom och hans kamrater, att medan dessa, den ena(22)

efter den andra avancerade om än så litet i sina studier, hade han tills dato, del vill säga i ett tiotal år, förblifvit »student Kindman» rätt och slätt. Han hade först läst på kandidaten, därpå slagit sig på teologien; men sedan fem år visste ingen människa, hvad han studerade. Han tenterade rakt inte mer. Han hade inga medel, gjorde dock inga växlar, — till en början emedan han var för loj att anstränga sig efter namn, sedan emedan han icke kunde få namn. Och ju vanskligare detta blef, dess lojare blef han. Nu lefde ban helt och hållet på femtioöresficklån och gratisförplägning, hade med andra ord enligt gängse studentmoral nått yttersta trappsteget af »dekis». Och på samma gång hade han nått höjdpunkten af oblomoweri: det enda som han ännu gitte framsätta som ett berättigande för sin ansökan om ett ficklån, var att han snart var färdig tentera till tre betyg i latinet och att professorn då lofvat hjälpa honom genom i kandidaten; men det tog man nu så där hän precis som han själf framsatte det: likgiltigt, självklart, det som skulle sägas men som ingen själ, hvarken han eller andra, mera trodde på — det hade han nu sagt i(23)

fem år, hvar gång han viggade sin middags-kriseha.

Han hade blott en passion kvar i lifvet, passionen för cigarr. Bittida och sent, vare sig han hade ett öre i fickan eller icke, dagen i ända, utom när han åt, sågs Trögelin med sin cigarr i munnen, äfven om det endast var en halfslocknad, söndertuggad stump. De voro ett, han och denna stump; han steg upp med den, frös med den, svalt med den, viggade med den, hundsvotterades med den och gick till sängs igen med den. Han lät ta äran af sig, var syndabock, åtlöje, snyltgäst, tålde allt, — bara cigarrstumpen lät han icke fråntagas sig. Med den gick han genom tjockt och tunt. Den ersatte honom allt; den var hans hemliga kärlek, hans ankare och ledstjärna.

Viraserien var till ända. Man satt och sträckte på alla lemmar. Det hade hunnit bli aftondags; och inne från biljardrummet hördes redan stötarna af köerna. Det blef spörsmål, om man skulle fortsätta spelet efter supén, eller om man skulle göra upp med samma. Man bestämde sig tills vidare för det senare. Brickorna ordnades och räkna-( )

des: Gustaf Adolf Holm hade tagit lejonparten — han kunde stryka in en femtilapp.

»Det var satan,» sade Trögelin missunn-samt beundrande samt log ett blekt och öde leende. »I nekar er

ingenting!»

Gustaf Adolf Holm stoppade just med en nonchalant åtbörd sedlarna ned i sin västficka.

»Min vän,» genmälte han, mildt belärande, »när man annars gör sin plikt, så kan man emellanåt unna sig sådana här små förlustelser.»

Trögelin slog till ett högt och bittert leende, hvilket ban emellertid försökte göra så oförargligt som möjligt, då den andre satte i honom ett par förvånade och stränga ögon.

»Hvad menar du?» sporde Holm.

»Jag menade ingenting, kära bror,» svarade Trögelin späkt, men småskrattade alltjämt.

»Nej, och det har du egentligen heller ingen rätt till,» ifyllde Holm torrt. »Tillåt mig emellertid bemöta din insinuation. Vi lefva i en relativiteternas värld, Trögelin. Jag själf är i studiernas pliktuppfyllelse visserligen(25)

ett svagt kött i jämförelse med till exempel min förra lärjunge, numera docenten Mans Jönsson Hisell; men i jämförelse med dig, Trögelin, är jag en myra.»

»I morgon tenterar du ju i latin, Trögelin, eller hur?» högg Sjödén barskt i — han hade förlorat och var i ett dåligt humör.

Trögelins smil stelnade, hans blick blef fal och flyende. Han salt och tuggade på sin cigarrstump och svarade ingenting.

»Hör nu, Trögelin,» fortfor Sjödén, och knöt hvarje stafvelse som en muskel, »det här duger min lif och själ inte mer. Om du inte själf skäms för det, så får andra säga dig det. Tag dig nånting till, blif skrifvare, piprensare, gatsopare, gör hvad djäfvulen som helst, men bara gör nånting!»

Trögelin satt med sänkta blickar.

»Det är lätt att säga, du,» sade han slutligen med gråt i halsen. »Jag ville ju, men ... Det finns ju ingen plats.»

Sjödén knyckte på glasögonen; han satt med ovädersuppsyn, hade munnen full af ord — då Karin kom in.

»Karin kommer alltid i rättan tid,» ropade Holm. »Mat! Hör nu gubbar, ska vi(26)

inte sexa ofvanpå det hur? Finns det nånting särskildt godt i kväll, Karin? Ja, ja, hör efter! Och fram med hvad köket har, Karin förstår?»

»Ja, herr Holm. Alltså sexa. För — hur många?» tillade hon med en antydande blick hän mot Trögelin.

»Tre!» högg Sjödén i.

Trögelin satt så orörlig, som om ban icke hört, hvad som förhandlades; icke ens ansiktet förrådde en min, själfva cigarrstumpen hängde stilla, fastän liksom nedslagen.

Gustaf Adolf Holm sträckte sig fram, liksom ville han tysta ned något.

»Fyra, Karin! Fyra. Det är ju jag som är värd i kväll. Jag har ju vunnit. Och också af en annan anledning!»

¥II.

nkörsportarna till Nils Larssons stora och välbyggda gård i Lilla Hisie stodo uppslagna på vid gafvel. Folk, som kommo förbi nere på vägen, tänkte inom sig, att här måtte det väl väntas främmande i dag; och när de hunno ett stycke vidare och förhörde sig i ärendet inne i byn, fingo de veta, att Nils Larssons hade storbjudning, för släkt och bekanta, för gamla och unga, gille med dans. öfver hela den gamla, rika byn, med dess nämndemansdryga gårdar och dess tvenne rader af spridda hus längs vägen, låg denna aprileftermiddag liksom ett återsken däraf, en viss högtidlig gillestämning, hvilo-dagsstämning, en stämning af granris och förväntning.

Men kom man in om porten i själfva gillesgurden, stod allt och sken och väntade(28)

på gästerna. Väggarna voro nykalkade, hvita som ett brudlinne. Det fanns icke en enda grästufva att upptäcka

mellan stenarna i gårdsbron, och hela gårdsplatsen var renfejad som ett balsalsgolf. Hästarna leddes just ut ur stallet för att föras öfver till grannarnas, på det att plats måtte beredas åt deras hästar, hvilka kommo långväga ifrån och därför ej kunde låta skjutsen gå tillbaka hem. Det led redan ett godt stycke ut på eftermiddagen, och skymde redan smått. Dagen var grå och stilla; och det droppade i ett från tak och stackar och från de röda pilarna ute vid vägen. En tös kom på slamrande tofflor springande ut till gårdspumpen med sin spann, fyllde den och brådskade in igen, så att vattnet skvatt omkring, tillbaka in i köket, där man hörde skramlas med grytor och järnringarna på spisen. Nere i la'dörren blef störstdrängen synlig; han drog fram sin röfva till klocka ur fickan, öppnade de dubbla bo-etterna, såg på visarna, dref med en viss motvillig brådska upp öfver gården, tog i förbifarten ett vedstycke, som råkat falla ned från vedstacken, och kastade det upp på denna, samt försvann inne i drängkammaren, för att(29)

komma i hederskläderna. Och åter stod gården tom och tyst och väntade med sina vidöppna portar på främmande, fin och fejad som en balsal, medan dropparna föllo allt tyngre och tätare i den skymmande aprileftermiddagen från tak och stackar och de röda pilarna ute vid vägen.

Inne i stugan satt emellertid allaredan Gustaf Adolf Holm i en intresserad krets och berättade historier. Han och Sjödén hade rest från Lund med Trelleborgsbanans enda middagståg och anländt fram ett par timmar innan alla andra människor ännu voro att vänta. Men Holm visste att sörja för, att tiden gick så väl för honom själf som för andra, så att han själf glömde, att han rakt ingenting hade att ta sig för, och husets folk, alt de hade fullt upp att göra. Han satt i sin skönaste ståt, i frack och enormt skjortbröst, på drängbänken vid det långa furubordet i folkstugan, öfver hvilket i dag en snöhvit duk låg styfmanglad och glänste. Vid hans sida satt hans vän Sjödén, i samma pynt som han, men han såg en smula tafatt ut, med en Trelleborgspipa i munnen. Rundt omkring satt och stod, kom och gick husets(30)

folk: Nils Larsson, hans hustru, söner och döttrar, uppasserskorna i deras hvita förkläden, den halte skräddaren, som var munskänk på alla gillen sedan tjugu år tillbaka, ringaren, som lika länge åtnjutit privilegiet att omhändertaga ytterplaggen, samt slutligen de bägge spelmännen, snickaren som skötte fejlan och målaren som blåste klarinetten. När fruntimmerna voro närvarande, berättade ban tentamens- och professorshistorier och sådant; men när manfolken blefvo mellan sig, säg han sig listigt ikring och sänkte hemlighetsfullt rösten, och då hukade alla sig samman in öfver bordet och satte händerna bakom öronen, för att bättre kunna höra; ty de visste alla, att nu vankades det oanständiga historier.

Då de bägge vännerna suttit på tåget och närmat sig Fjerdingslöfs station, där de skulle stiga af, hade Gustaf Adolf Holm bedt om Sjödéns uppmärksamhet samt hållit följande tal till honom:

»Min vän, vi närma oss målet. Inom mindre än en halftimme skall Nils Larssons förträffliga hästar ha fört oss till valplatsen. Du må icke missuppfatta mig, när jag nu i(31)

den samfälda sakens intresse tillåter mig ge dig några små nyttiga vinkar. Ser du, du känner inte det folkslag, till hvilket du nu kommer; du är född stadsbo, och en född stadsbo begriper inte landtbon. Det är precis som när två hundar komma samman och snusa på hvarandra och ilsknas till utan anledning och morra och så vips äro i halsarna på hvarandra. I bästa fall bete de sig som främmande barn, som råkas för första gången och som föräldrarna vilja att de ska göra bekantskap men som bara sitta och se dumt på hvarandra. På samma sätt är det med en stadsbo och en landtbo. Jag ser detta förhållande i fågelperspektiv och har därför i detta fallet rätt att ge dig några små för-hållningsregler.

Först och främst: säg inga direkta artigheter, hvarken till gubbarna eller till flickorna; då blir du ögonblickligen misstrodd, och ha de en gång blifvit misstrogna mot din person, får du det aldrig ut ur dem igen. Det sitter där. För det andra: ansträng dig icke att underhålla dig med dem, så att det syns; de ha en säker instinkt för, när en stadsbo gör sig till för dem, och bli kränkta; prata(32)

naturligt med dem, och kan du inte det vid något tillfälle, så tig hellre. För det tredje: laga inte genast toddyn, därför att man bjuder dig, och ryk inte fram till smörgåsbordet i samma moment som man säger till dig var så

god; säg tack eller låtsa som om ingen mors själ bedt dig hålla till godo; man skall nämligen låta bedja sig mer än en gång, och blygsamhet pryder sin man. För det fjärde: tag i allo mig till föresyn; ty därigenom kan du säkrast klara dig!»

Sjödén hade knyckt på glasögonen och hört på. Men som han nu satt där på drängbänken vid del underliga långbordet och rökte Ystads Ärligt och Godt ur en Trelleborgspipa med mor Nils Lars' framför sig och den halte skräddaren bredvid sig, kände han sig dock en smula enkel. Han rökte energiskt på, slök det ena glaset efter det andra, och var beredd att låta händelserna utveckla sig bäst fan de gitte.

Då stack plötsligt gårdvaren därute hufvudet ut ur hundboen, for ut med hela kroppen och gaf till ett skall. I nästa ögonblick bullrade det in genom porten, och en full-proppad vagn for med en pisksmäll och en(33)

sväng upp till trappan. Laget kring bordet hade i ett nu farit åtskils: ringaren ut i förstugan, skräddaren hän till sin konjaksflaska, mor ut i köket; far allena blef helt lugnt sittande vid bordet att där ta emot sina gäster.

Och nu gick det löst. Ett i ett. Den ena vagnen kom farande efter den andra in genom porten och upp till trappan, satte af sin laddning och körde vidare undan nedåt gården, för att lämna plats åt en ny. Åkdon af alla åldrar och konstruktioner: hederliga fjädersloffar, hvilka godt och väl rymde far och mor och bela dussinet söner och döttrar och till på köpet ändå drängen som följde med, bekväma gammaldags »gillesvagnar» och obekväma moderna char-à-banc'er. Och som åkdonen voro hästarna: de skiftade i alla nyanser ifrån de knubbiga, flegmatiska, men uthålliga äkta gammalskånska, hvilka icke kände något snabbare tempo än lunken, ända upp till långhalsade och smalbenade traflöpare, hvilka aflagts från stuterierna och togo pris på de årliga utställningarna. Och som åkdonen och hästarna skiftade de människor, som forslades af dem, sattes af uppe vid trappan och för-

3.(34)

svunno in i förstugan, — äfven de framställande i yttre typ den gamla tid och den nya, hvilka nu som bäst bryta sig bland Skånes själf-ägande bondbefolkning, i alla öfvergångar. Där funnos män, som kommo i kläder af hemmaväfdt tyg och sydda af rusthålletsdragon, hvilken mellan mötena var skräddare; men de flesta buro frack och hvit halsduk, somliga till och med handskar. Där funnos flickor, som, innan de fått taga bort till dans, mjölkat gårdens kor och som ännu buro schalett och som hade öfver sig den riktiga landt-flickans tafatthet och den doft af solstekthet och mjölk, hvilken allenast lifvet samman med djuren och ute på marken kan skänka; men de allra flesta visade händer, hvilka aldrig rört vid annat än broderiet och pianot, samt ansikten så anemiska och manér så onaturligt tillärda, som de endast kunna meddelas inne i den borgerliga småstadspensionen.

Sedan gästerna blifvit befriade från ytterplaggen inre i kistkammaren, där de digra, järnbeslagna kistorna, en för hvarje af husets barn, stodo längs väggarna med blomster-målade fält och hvälfda lock och som för dagen inrättats till garderobrum, gingo de(35)

bägge könen åtskils: damerna visades ut i ett af hedersrummen uppåt salen, där deras kaffebord stod dukadt. Herrarna däremot gingo tillbaka genom förstugan och öfver på andra sidan in i folkstugan, hvarest värden satt på sin stol och tog emot. dem och där den halte skräddaren serverade konjak till kaffet. Sålunda fylldes småningom den ena afdelningen af huset med männen, den andra med kvinnorna; do båda grupperna höllo sig strängt afsöndrade, hvardera för sig; blott några af de oförvägnaste och galantaste ibland jeunesse dorée vågade sig genast med samma öfver till damernas allraheligaste; men å bägge hållen rörde man sig möjligast tyst och talade möjligast litet och lågmält. * Så skar plötsligt det första skarpa stråkdraget genom rummen. Det var snickaren, som stämde sin fiol; det hördes ända in i stugan, ända ut i köket. I nästa ögonblick-trillade en munter löpning i höjden längs klarinetten. Fiolen kved i en lång tonöfver-gång, krämtade till kort och hårdt, en två tre drag, knäppte, och kved igen; och klarinetten slog trillar och löpningar. Så kom en liten paus; samtalets monotona surr genom alla(36)

rummen. Därpå satte musiken med ens i med en vals.

Det kom rörelse i den tättpackade människoskaran inne i stugan, som om man stuckit en käpp ned i en myrstack. Det var som om en malström sugit de innevarande ut genom dörren mot salen till; efter ett par ögonblick voro

bara några äldre män kvar. hvilka lämnat dansens rörliga dårskap bakom sig och föredrogo en stadgad passiar vid pipan.

Gustaf Adolf Holm hade tagit Sjödén under armen och föste honom före sig. 1 salsdörren stod proppadt ined folk, som höjde sig på tårna för att bättre kunna se; det var nästan ogörligt alt komma fram. Men Holm gled som en ål igenom, med smalsidan före, och Sjödén drogs efter i hans kölvatten. Ute på golfvet var det ännu nästan tomt; blott tvenne par, som enligt gängse sed öppnat balen: husets äldste son med närmaste kusinen, samt den förlofvade dottern med sin fästman. Den öfriga ungdomen satt och stod ännu utmed alla fyra väggarna. Inne i ena hörnet sutto bakom ett bord, på hvilket tvenne ljus brunno och notböckerna lågo uppslagna, de bägge .spelmännen. På väggarna hängde ljus i små(37)

ställningar af brunmålad! trä, två på hvarje af de fyra väggarna. Det var tämligen dunkelt i rummet; och kallt, — i salen fanns ingen kakelugn, den brukades bara vintertid vid det enda tillfälle, då det dansades, och det inträffade ju icke ens en gång hvart år.

Gustaf Adolf Holm lät sin blick sväfva öfver rummet, såsom en fältherre öfver ett slagfält, gaf sin vän en knuff och sade:

»Kom, så ska jag presentera dig!»

Han beskref en diagonal öfver golfvet, slingrade sig händigt fram emellan de allt talrikare vordna paren, samt styrde kosan rakt på en ung blond flicka, som satt med händerna i knät och väntade bli uppbjuden. Hon hade två blåklintsblå ögon i ett rödkindadt ansikte, och en lång, tjock, ljus fläta nedåt ryggen, samt var klädd i en dräkt, hvilken bar vittne om en ärlig men misslyckad sträfvan från sömmerskans sida att prestera något modernt. Men i samma ögonblick som Holm med Sjödén i hack och häl efter sig närmade sig henne, gensköts han af en ung, spenslig, blond man med något kutig rygg och närsynta ögon bakom lornjetten och ett fint, blekt ansikte. Denne bugade sig för den(38)

unga flickan; och hon reste sig genast med något af den oförställda beredvillighet, som det icke är att taga miste på.

Holm höll god min i elakt spel.

»Min bästa docent Hans,» sade han, godmodigt stucket, »du har en märkvärdig egenskap, hvilken för andra tyvärr icke iir af samma oblandadt förmånliga slag som för ägaren själf. Du kommer alltid i försprång. Gent emot mig tog du docenturen, innan jag, som dock varit din lärare, ens hann bli doktor. Och när nu en främling kommer och söker en oas i öknen, sticker du honom ut.»

Den unge mannen, som redan stod med armen om sin flickas lif, log förläget.

»Det kunde jag ju inte veta,» svarade ban tafatt. »Här finns ju fullt upp med flickor att dansa med.»

Gustaf Adolf Holm gaf honom en obeskriflig blick.

»Det var ingen artighet mot din dam, Hans,» sade han giftigt.

Därmed svängde han sig om på klacken och fortfor:

»Får jag lof alt presentera: medicine kandidat Sjödén, fröken Nilsson.»(39)

Sjödén bugade sig för en lång, vacker flicka med en växt så slank och böjlig som vidjan och ett blekt ansikte med två grå ögon under en svart pannlugg.

»Får jag lof,» bjöd han upp.

Hon reste sig leende, och han tog henne om lifvet och dansade ut. Gustaf Adolf Holm gick vidare och bugade sig för den nästa i ordningen. Det var en lång mager, med en kropp af ben och ett ansikte af allvar. Hon reste sig utan att förändra en min, snarast som gjorde hon en uppoffring eller något ovärdigt; och Gustaf Adolf Holm seglade ut i hvirfveln i ytterst långsamt tempo, med majestätisk hållning och trippande menuettsteg.

Vid första bästa lägenhet gled Gustaf Adolf Holm omärkbart ut ur danssalen och dök upp i vimlet inne i stugafdelningen. Där stod nu toddybringare öfverallt och rykte på enorma brickor med massor af glas och den röda rommen i slipade flaskor. Här och hvar på borden lågo kortlekarna och inbjödo till parti. Efter omständliga passiarer vid omständlig toddylagning upplöstes klungorna i en fem sex spellag. De mera moderna spelade priffe om ett femtedels öre; men den(40)

riktiga ungdomen tog sig en köpknack med flottiga kort om sjuttiofem öre sats och en och femtio beten.

Holm satt styf och stum tillsammans med tre fyra styfva och stumma storgubbar och klådde dem i ettöres-priffe. Han var virtuosmässig viraspelare, föraktade ergo préférence djupt, men dolde sina känslor under ett skal af blaserad likgiltighet, precis som hans medspelare dolde sin förlägenhet öfver doktorns ofattbara allvetenhet under en liknande mask. Om han hade hackor eller höga kort, — han kom aldrig till korta. Hans pius steg svindlande i höjden, och de andras minus sjönk allt djupare under fryspunkten. Men utvärtes låtsade de gemensamt om ingenting annat än den fullständigaste likgiltighet gent emot såväl pius som minus.

Första toddyn var utdrucken, och man afbröt spelet för att laga sig en ny. Detsamma var förhållandet ined ett par af de andra spellagen; man skockade sig åter samman kring toddybrickorna, där uppasserskorna i hvita förkläden ställt in nya bringare med kokande vatten. Det är ett erfarenhetsrön, att just i den stund, då den första toddyn(41)

är besörjd och en ny brygges, sinnena äro alldeles särskildt upplagda för att unna hvarandra allt godt och göra det riktigt hyggligt för sig och andra; den första nykterheten har smält, och man är ännu inte hunnen så vidt, att man bara hör sin egen stämma. Gustaf Adolf Holm gjorde sig själf i delta ögonblick uppmärksam på detta erfarenhetsrön. Han stod midt i klungan och orerade oupphörligt, hit och dit, i ett; och som af sig själf slöt sig efterhand hela församlingen såsom en stum ram kring den lille doktorn såsom en talande medelpunkt.

»Doktorns kamrat ser man icke till här,» anmärkte någon.

»Han smörjer sig i stället ute hos flickorna,» upplyste en ung man insinuerande.

Gustaf Adolf Holm såg på de kringstående såsom en vederhäftig man ser på andra vederhäftiga män.

»Doktor Sjödén anser det tvifvelsutan, frånsedt det nöje det bereder honom, äfven såsom en plikt att i sin mån bidraga till den gemensamma förnöjelsen i den krets, dit han kommit så där opåkallad och där han så gästvänligt upptagits.»(42)

Man mottog yttrandet med ett stilla oeli gillande mummel; man beundrade den väl-formade satsen, ju mer i samma mån som man förlorade sig i den intrasslade tankegången; man hade också på förnimmelsen, att man borde känna sig smickrad. Gustaf Adolf Ilolm fann nu stämningen sådan, att blidare toner kunde anslås och att ett litet skämt till och med kunde vara på sin plats.

»För resten,» sade han med sin torra humor, »det är ett nöje alt se honom dansa. Det vill säga, naturligtvis är det ännu ljufvare för damerna, som han svänger rundt. Men det är verkligen ett rent nöje också alt stå och se på, hur han dansar. Det är det märkvärdiga: när jag dansar, så kan det aldrig gå sakta nog, men när han dansar, kan det aldrig gå fort nog. När andra människor med möda och ansträngning tillryggalagt första hvarfvet salen rundt, så har han redan tre fyra gånger blåst förbi en. Det kommer från det myckna gymnastiserandet. Se, doktor Sjödén är nummer ett i gymnastiken; han kunde hvilken dag som helst ta anställning i cirkus. Liten är han; han, som mitt eget lilla jag; men så har vår Herre och våra för-(43)

äldrar gjort oss. Men stark, — känn bara på hans annar: bara muskler. Och så helvetes vig, vig som en lekatt. Som gubben Roth sa, professorn, när Sjödén gjort sitt första operationsprof och skurit ut en mag-svulst så stor som bägge mina knutna händer tillsammans: 'liten,' sa han, och klappade honom på axeln, 'men naggande god'!»

Man skrattade i alla tonarter.

»Vet doktorn något,» sade en af gubbarna, »doktorn skulle säga sin kamrat, att han skulle slå sig ner här som

läkare. Ser doktor Holm, vi ha ingen närmare än i Trelleborg och Anderslöf; ocli det är för långt, lian skulle få nog att göra, därför behöfde han inte bekymra sig. Och det är meningen, att Hisieborna och de andra byarna häromkring ska garantera en läkare, som ville slå sig ned här i trakten, en viss årlig summa, som han alltså skulle få likasom lön förutom det som lian eljes förtjänade. Och han skulle förtjäna mycket pengar!»

Propositionen mottogs med allmänt bifall och bekräftelse. Gustaf Adolf Holm lade hufvudet på sned med en ytterst charmerad men allt mer beklagande eftertänksam min.(44)

»Del skall jag förvisso icke underlåta att framföra till honom,» sade han stilla och värdigt. »Men — men —men! lian är inte nöjd med så litet, han! Han sträfvar högt, ska jag säga. Och chancel" har han onekligen; det kan icke bestridas. Utmärkta betyg, och» — Holm sänkte rösten — »gynnare på högre ort! Annars vore det rakt inte dumt af honom, tror jag, att shi sig ned här. Det vill jag också säga honom. Det kan också hända, han gör det; ty utan skryt till sägandes: han fäster en viss vikt vid hvad jag säger. Skål, Nils Larsson! Tjänare, herr nämndeman! Tack för sist, herr kommunalordförande! Skål! Skål...!»

När allt emellanåt turen kom till Holm alt vara ifrån i spelet, gjorde han gärna en afstickare utåt mot danssalen till. Vid el t sådant tillfälle uppfångade han redan i dörren en bild af vännen Sjödén midt i en skara brokiga toaletter, skrattande och knyckande på glasögonen i ett. Då i detsamma mor i huset kom till och äfvenledes stannade i dörren, gjorde han henne uppmärksam på gruppen och anknöt därtill med henne ett samtal i den ton, hvarmed tvenne äldre och för-(45)

troliga medlemmar af de bägge könen, hvilka ha lämnat ungdomens dårskaper bakom sig, gärna betrakta de mänskliga företeelserna. Med gemensam sympatisk humor åsågo de de unga människornas skämt och koketteri; och då musiken spelade upp, öppnade Gustaf Adolf Holm dansen med värdinnan, hvilken trots sina år och sin ovanliga embonpoint gärna med värdighet svettades i den lille doktorns förståndiga tempo.

Vid ett annat liknande tillfälle tvärstannade Holm i den långa smala gång, hvilken förde öfver från hvardags- till gästrummen. Från den till toalettrum apterade kistkam-maren bredvid hade han hört sin väns stämma.

»Men det går inte an, herr doktor,» svarade en kvinnoröst med ett kokett skratt.

»Hvarför det då?»

»Vi ha redan dansat de tre danserna med hvarandra.» Skratt.

»Hvilka tre danser?»

»Vet inte doktorn det!» — Skratt. — »När en herre och en flicka dansat tre gånger med hvarandra på en kväll, så betyder det härute bland oss parti.»

»Aha!»(46)

»Och nu bjuder doktorn mig ändå upp till den fjärde!»

»Men lägger man då så noga märke till det?»

»Här ser man allt!»

»Så! Men om jag nu säger, att jag vill dansa just denna galopp just med fröken och lofvar att sedan hålla mig vackert undan?»

Holm hörde ännu ett fnissande; och i samma moment strök hans vän Sjödén med fröken Anna Nilsson under armen förbi honom som ett sus, så att ban flög till sidan. De tycktes inte ha lagt märke till honom, så ifriga som de voro.

Gustaf Adolf Holm stod och såg efter paret i gapande idioti. Därpå smackade ban med tungan och satte sig på bänken, som stod där i den skumma gången, samt försjönk i grubblerier öfver status quo.

När roberten var spelad till ända, och man måste rymma borden, för att det måtte kunna dukas å dem, ville Holm hämta en smula frisk luft och gick ut på gården. Men i förstugugången for en människa på honom och svängde

honom rundt, så att hörsel och syn förgingo honom.(47)

»Men det här är ju riktigt djäfligt roligt,» ropade det in i hans öron.

Det var Sjödén. Han ruskade ännu eftertryckligt i Holm.

»Så,» svarade denne torrt, slätade på sina rockärmar och lade till rätta sitt tunna hår, som yrts upp och stod och stretade åt alla håll. »Kanske du till och med skulle vara upplagd att hålla talet till damerna vid maten,» tillade han kallblodigt.

»Ja, bevars,» — Sjödén skrattade under sina långa hängande mustascher och virrade på hufvudet i sin uppsluppenhet. »Jag ska hålla talet till damerna!» Och han skrattade igen.

Gustaf Adolf Holm förändrade icke en min.

»Godt,» sade han likgiltigt. »Men gör inga dumheter, min son!» tillade han strängt med en genomborrande blick.

Därmed fortsatte han sin väg ut på gården. —

De bägge lärda herrarna foro med morgontåget tillbaka in till Lund. Det hade ätits, Sjödén hade hållit talet till damerna med schvung och passande humor, dansen hade vidtagit igen, och punschbålarna, det hade begynt dagas, den ena vagnen efter den andra(48)

hade i sträcktraf farit ut genom porten i den gråkalla morgonen, oeli inne i den dammiga, tillsölade salen, där de nerbrända ljusen lyste glåmigt i morgondagern, som redan sken in genom rullgardinerna, och där spelmännen spelade gräsligt falskt i sömnen, blefvo paren allt tunnsåddare. Sjödén dansade, så länge det fanns någon flicka att dansa med; därpå satte han sig jämte Holm att dricka punsch med Nils Larsson, tills det var tid att spänna för och köra till stationen.

De halflågo hvar i sitt hörn, ensamma i sin förstaklasskupé, och rökte ett par af Holms goda köpenhamnscigarrer, af hvilka denne icke glömt att taga med sig etuiet fullt.

»Sjödén,» begynte Holm, så snart tåget satt sig i gång, »jag måste ge dig en komplimang: du har visat dig värdig mitt och San-tessons förtroende. Blott en sak må du till-låta inig att vidröra; icke för att docera, du är man för din hatt; bara ett sakförhållande, som jag känner, men inte du. Du erinrar dig, att jag ville presentera dig för en ung blond flicka, som emellertid min forne lärjunge, numera docenten Hans Jönsson Hisell, snöt undan oss, enligt hans icke oblandadt(49)

angenäma vana. Vi veta också, med all diskretion, att ödet, icke jag, förde en annan ung flicka i dina armar — pardon, bildlikt taladt naturligtvis, tills vidare i alla fall. Jag-ser mig föranlåten att ännu en gång uttryckligt betona, att det var ödet, och icke jag, som arrangerat detta. Kanske skall, hvilket Gud förbjude, tiden visa, att jag gjort rätt, då jag härvidlag från början tvagit mina händer. Ännu så länge, nog med detta: bakom dessa tvenne unga, förtjusande flickor stå tvenne fäder. De ha det gemensamt, att de bägge äro lika hederliga och ansedda. Men det finns den skillnaden emellan dem, att medan hela slätten på fyra mils omkrets om den ene vet, att han har två hundra tusen kronor i Skånebanken i Malmö och att Elna är enda barnet, så vet ingen mors själ, hur den andres ytterst vidlyftiga affärer stå. Säga vi: i nio fall af tio bra; restat dock det ena fallet. Kanske massa schaber; kanske ... Men låtom oss lämna dessa obehagliga eventualiteter, som vi skola hoppas icke varda verklighet. Klockan nio äro vi i Lund. Vi gå direkt i badet; därifrån gå vi till Santesson, som vi finna i sängen, och ta honom 4.(50)

med oss till ' frukost! Riktig frukost, du! Hval Salt!! Holländsk sill, rökt sill, stekt sill i papper och så vidare. Och porter! Förtjänsten skall ha sin lön och kroppen sin restaurering.»III.

på kvällen samma dag som Gustaf Adolf Holm verkställde sina förberedande strategiska manövrer därute på bondlandet, gick Santesson ned åt järnvägen till för att få sig kvällsmat. Mörkret var fylldt med en fin väta, de sparsamma gaslyktorna voro omgifna af stora dunstringar, och i fördjupningarna å trottoarstenarna, stod vatten. Santesson seglade långsamt framåt med cylindern ned i pannan, rockkragen upp öfver öronen, händerna

nedgräfda i fickorna och käppen underarmen. När han kommit genom Lundagård och strök öfver platsen framför domkyrkan, visade hörnuret å sparbankshuset nära 8. Han vek af och seglade vidare nedåt Klostergatan. När han skred förbi den lilla cigarrbutiken midt för lvahlska huset, kom han att kasta en blick genom fönstret, hvilket(52)

nådde ända ned lill gatan, — samt tvärstannade.

Därinne satt Trögelin på en stol framför disken. Öfverrock och hatt hade lian lagt från sig. Bakom disken satt fröken och skötte sitt broderi, — blond, håret slätkammad! från midtelbenan ned åt sidorna. Trögelin lutade sig fram öfver disken och tycktes tala öfvertygande in på henne; men hon tycktes icke riktigt sätta tillit till hans tal, som hon dock synbarligen gärna hörde på.

Santesson fann sig stå midt i ljusskenet, som föll ut genom fönstret, och trädde åt sidan in i mörkret. 1 detsamma slog det åtta i domkyrkotornet. Fröken därinne höjde hufvudet, såg på väggklockan och reste sig; hon hade afbrutit Trögelin midt i en harang, och han stod och såg litet snopen ut. Tog långsamt på sig rocken och hatten. Men därpå skedde något, som kom Santesson att sträcka hals: fröken sköt fram en låda lill Trögelin, och denne log sig en cigarr. Fröken fortfor att hålla lådan fram, och Trögelin tog sig ännu en cigarr, som han tände, medan hon försvann bakom ett dörrförhänge, hvilket tydligen förde in till ett kyffe bakom(53)

butiken. Om en stund kom hon tillbaka i hatt ocli kappa, släckte i ett nu gasen, — och Santesson hann nätt och jämt att göra sig osynlig in i en port, då paret trädde ut genom dörren, som fröken låste efter sig.

Paret vek af uppåt Bykaregatan, och Santesson följde försiktigt efter, så nära han vågade sig.

»Jag får väl lof följa dig hem,» hörde han Trögelin fråga. Fröken svarade något, som ban inte kunde förstå; hon gick hastigt till, som om hon ville gå ensam; men Trögelin rultade efter.

»Men jag försäkrar dig, Eugenia, det är mitt allvar. Så sant som min heder...! Så snart jag bara fått tagit min examen. Jag älskar dig verkligt, Eugenia; och jag har ärliga afsikter...»

Hon saktade sin gång, de gingo långsamt samman uppåt gatan i lågmält, ifrigt samtal, hvilket Santesson icke kunde uppfatta, samt stannade utanför en dörr. Där gåfvo de hvarandra handen, hon försvann genom dörren, och Trögelin kom säfligt tillbaka nedåt igen.

Santesson seglade likgiltigt emot honom, med cylindern ned i pannan, kragen upp(54)

öfver öronen, käppen under armen och händerna i rockfickorna. Han gick förbi den mötande, utan att låtsas känna igen honom. Trögelin halfstannade, vände sig om efter honom, och sade slutligen tvekande:

»Go' kväll, Santesson.»

Santesson ryckte till, gjorde en elegant sväng, tittade förvånad in på mannen i skumrasket, och sade:

»All är det du, Trögelin, go' kväll, Trögelin.»

»Du här i gatan.» anmärkte Trögelin misstänksamt.

»Ja, jag skulle upp till Ström. Men det gör detsamma. Jag går hellre och äter strax. — Går du kanske med?»

Trögelin skrattade ansträngdt, men genmälte ingenting; det vore ju det självklara, såväl att ban ville, som att ban inte kunde.

»Det vill säga,» fortfor Santesson, »jag bjuder. Naturligtvis. Det är för sällskapets skull. Holm och Sjödén äro resta på landet, och jag är ensam.»

Det var Santessons specialitet att sitta samman med misslyckade existenser, studenter som åkte utför och individer öfverhufvudtagef,(55)

hvilka höllo på att glida ur de ordnade samhällsförhållandena. Han behandlade dem med den utsöktaste hänsynsfullhet, och hans egen otadliga distingerthet skyddade dem från alla speglosor från omgifningen, så länge

de sutto i hans sällskap. Halft en nyfiken halft en humorist, satt han tyst och lyssnade till dessa vraks lifsuppfattning. Santesson var enda sonen till en förutvarande militär, hvilken enligt regimen under Karl XV på gamla dagar och medellös som ban var erhållit den in-dräktiga platsen som postmästare i en af de skånska städerna. Han hade dött utan att efterlämna en styfver I ill sonen, hvilken emellertid genom fint anförvandlskap och personliga egenskaper lätt nog balanserade sig fram medels lån och växlar. I verken sutto inflytelserika fränder och gynnare, hvilka allenast väntade på, att han skulle taga sin examen, för att genast bestyra återstoden för honom, förmöget giftermål och god befordran, o. s. v. Gustaf Adolf Holm förehöll esomoftast sin annars så presentabla vän denna underliga smak att visa sig offentligt samman med tvetydiga existenser; men den andra bara satt och log mot honom med en blick i(56)

sina melankoliska bruna ögon, hvilken Gustaf Adolf Holm rakt inte förstod, men som förargade honom.

De åto på Järnvägen och gingo därpå upp i Skandinavien för att punscha. Där hade källarmästaren engagerat sångerskor för att locka kunder; ocli det var första kvällen de uppträdde. »Gamla gardet» hade mangrant infunnit sig; men därtill inskränkte sig också publiken. Föreställningen tog en ända med förskräckelse; i tredje numret, en sentimental visa, som exekverades af en äldre, korpulent dam med nothäftet i händerna på storkoncertmanér, ackompanjerade »gardet» dé höga koloraturerna med kukelikudrillar, hvarpå damen med hållningen af ett kränkt majestät tågade ut och det hela fortsattes som en vanlig supning.

Vid halfelfvatiden bröt Santesson upp, lät Trögelin löpa och gick hem. Staden sof redan; det var mörkt inne i husen och stilla ute på gatorna. När ban kommit hem till sig samt fått lampan tänd och gardinen nedrullad, blef ban stående i tankar. Han bebodde uppe i Adelgatan en dublett, hvilken tillika med ett litet kök utgjorde hela ena halfvan af(57)

huset. Han hade installerat sig ytterst prydligt. nästan kokett, ined tjocka mattor, tunga gardiner, taflor på väggarna, blomster och bladväxter.

När han stått en stund och öfvervigt med sig själf, tycktes han ha fattat ett beslut. Han gick ut genom sängkammaren och köket, öppnade sakta dörren ut till gården och lät äfven alla öfriga dörrar stå öppna efter sig. Kommen tillbaka, rullade han ena gardinen upp i halfva höjden, tände ett ljus och ställde det på golfvet inunder fönstret på ett visst afstånd ifrån detsamma. Därpå satte han sig i sin gungstol och väntade.

Han kunde väl ha suttit ett kvarts tid eller så, då han sträckte hufvudet fram och lyssnade. Riktigt : ute på gatan hördes sakta trippande steg. I nästa ögonblick hörde ban dem smacka i ältan utanför gafveln. Då for han spänstigt upp, släckte ljuset, fällde rullgardinen ned och drog omsorgsfullt för det massiva förhänget.

Han var ännu icke färdig därmed, då först dörren ut till gården och strax därpå köksdörren sakta stängdes till efter någon; och just söm han vände sig om, skred en(58)

kvinnlig gestalt långsamt fram emot honom inne i sängkammarens halfdunkel.

Han skyndade emot henne, lade armen kring hennes lif och drog henne med sig in i ljuset.

»Tack, att du kom.» sade han.

Hon svarade ingenting, men bara stod och log hän för sig. Det var en spensligt byggd flicka i en tarflig hvardagsdräkt. Kring hufvudet hade hon virat en svart, stickad schal, och därinom satt ett litet mjukt ansikte.

Hon for samman i en skälfning som om hon frös.

»Stackars liten, du fryser ju. Tag nu schalen af dig och kom och sätt dig här vid kakelugnen. Jag ska lägga ved i; och så ska vi göra oss det hyggligt.»

Han sköt fram en fåtölj till den hvita, runda kakelugnen i hörnet, lade sig på knä och redde till en brasa. Den unga flickan tog långsamt af sig schalen. Till syne kom ett stolt hufvud, som salt på kroppen med en vacker hals och hade en ymnighet af mörkbrunt hår. Hon purrade sig ett par gånger mekaniskt i pannluggen, säg sig omkring i rummet med ett par bestämda grågula ögon,(59)

hvilka alltid tycktes se på världen med en viss humoristisk öfverlägsenhet, en viss rättfram likgiltighet. Och detta samma drag låg kring munnen, som alltid behöll sin linje af ett leende.

Hon gick långsamt hän och satte sig i stolen och följde med, hur han konstförfaret ordnade vedstyckena öfver hvarandra, stack spånorna in och tände på.

»Så,» sade han, reste sig och borstade byxknäna med händerna.

ITon hade rest sig upp.

»Go kväll, Erik,» sade hon lugnt, snarare muntert än sentimentalt, och lade armarna upp om hans hals.

»Go kväll, Ellen,» svarade han, tog henne intill sig samt böjde sig ned och kysste henne. »För hvar gång är jag lika förvånad igen och kan inte tro det, att du kommit.»

»Hvar gång du rullar upp gardinen skall jag också komma,» genmälte hon enkelt, medan näsborrarna vidgade sig i trotset och hon såg på honom med sina bestämda, rättframma ögon.

Hon hade satt sig tillbaka i länstolen, och han låg på knä framför henne.(60)

»Men' se så dina skor ser ut,» ropade han. »Du har bestämdt våta fötter...»

Och han drog den ena skon af henne och den andra skon.

»Sa' jag inte det: du sitter med våta strumpor.»

Och han drog af henne den ena strumpan, och den andra strumpan, och kysste de små hvita fötterna och gned dem och höll dem i sina stora, varma händer, så länge, tills de själfva blifvit helt varma. Därpå gick han in i sängkammaren och kom tillbaka med ett par pälsfodrade morgonskor, som han stack på hennes fötter.

»Har du det godt nu, Ellen?» sporde han.

Hon svarade ej, bara lade bägge armarna upp om sitt hufvud och sträckte ut sig i stolen. Han själf drog fram en pall, satte sig på den, saml lade ena armen om hennes lif och den andra öfver hennes knän. Så blefvo de sittande, tysta bägge två, och stirrade in i brasan, hvilken smällde och sprakade bredvid dem midt i nattens djupa stillhet...

Det var för något mer än ett halft år sedan, alt han en förmiddag, då ban stigit upp och ställt sig vid fönstret och sysslolös(61)

stirrade ut på gatan, för första gången varseblifva henne bakom fönstret i huset midt emot. Sedan dess hade han alltid tagit plats med sin bok vid samma fönster och, låtsande som om han läste, förstulet blickat öfver till sin granne, hvilken också alltid uppehöll sig på sin plats. När han såg öfver till henne, skötte hon sitt broderi; men när ban vaktade på henne med ögon, som voro skenbart fästade vid boken, märkte han, att hon också då och då såg öfver till hans fönster. Men ofta hände det också, att hon tvärt kunde resa sig och gå inåt rummet och bli osynlig; och då kände ban ett obehag inom sig, som om han burit sig tölpaktigt åt emot henne. Midt öfver var aldrig någon annan än hon synlig, förutom en gammal gumma, som någon sällsynt gång visade sitt gula och skrynkliga ansikte.

En vacker oktoberkväll, just som han trädde ut. genom sin dörr, kom hon ut genom porten, som ledde in till hennes bostad. Han hälsade töfvande, osäkert, som om han icke visste om han tordes; och hon böjde ogene-radt hufvudet samt såg på honom med sina rättframma ögon.( )

En frost ig och solig novembermorgon hade -de mölts ute i Östra Promenaden; helt allena; och de hade gått och talat samman, som om de känt hvarandra från barndomen. Sedan dess hade lian varit som besatt af henne; kretsade ideligen kring henne, med sina ögon och sin person, både bittida och sent, när helst han kunde, och annars med sina tankar.

Dagen till julafton, på förmiddagen, hade han stött på henne uppe å Helgonabacken. De hade slagit följe nedåt gången, — det fanns ingen människa att se, bara de snötäckta väldiga träden och en stillhet, hvilken föreföll ha varat lika många århundraden, som de stått där och i tysthet vuxit.

Nu ginge hon väl i tankar på julafton och julen?

Julafton! Nej! Det var något som varit, det, julafton! Därhemma på landet, medan ännu hennes föräldrar lefde. Men nu, hos den gamla, döfva farmodern, som gick och lade sig klockan tio ...! Den var, den kvällen, som alla andra kvällar.

De voro alltså döda, hennes föräldrar, bägge två?(W)

Ja. Och när fadern dog, utan att lämna annat efter sig än sina läkareskulder, och hon intet annat val hade, än att bli guvernant eller (lytta till farmodern, hade hon föredragit det senare. Men det var heller inte af det roligaste. Hon hade dock varit godt vand och begynt få en smula intresse för hvarjehanda saker; och gumman hade bara traditionerna ifrån salig farfars tid . . . Farfar hade varit snickarmästare . ..

Ja, ban var också ensam. Hade ingen att fira julafton samman med. Familjen; men det var tråkigt. Kamrater, på värdshus; men det var heller inte roligt. . .

Och så hade de firat julafton tillsammans, hos honom. I all tukt och ära. Ehuru förståndet en gång lupit åstad med honom och lian sagt henne: »nu liar jag hela kvällen suttit och varit förälskad i er». Därtill hade hon helt lugnt och småskrattande genmält: »om jag kunde tro det, skulle jag vara så glad däröfver, bara att en förälskat sig i mig...»

Och sen dess hade de hållit samman . . .

Och de sutto denna kväll, såsom de suttit så många kvällar, hon tillbakalutad i länstolen, han med ena armen om hennes lif(64)

och den andra öfver hennes knän, och bägge stirrande in i hrasan, soin sprakade och smällde i stillheten.

»Jag skall alltid komma, när jag ser du väntar mig. Äfven om det skulle upptäckas; det bryr jag mig inte om. Det är det enda lif, jag har, — att du håller af mig.»

¥IV.

n dag i början af maj vid middagstiden sutto Holm och Santesson å Järnvägshotellet i hörnrummet bakom biljardsalen, drucko vermouth och väntade på Sjödén, som skulle komma med halftvåtåget från Malmö. Holm var en smula nervös: Sjödén hade inte telefonerat, om det gått i riksbanken.

»Det torde inte ha fallit dig ur minnet,» sade han till Santesson, »ett visst uttryck, som jag fällde den där betydelsefulla aftonen, då jag gaf uppslaget till det arrangemang af våra affärer, hvilket nu så skönt resulterat i Sjödéns stora papper i riksbanken. Jag sade så här: hvad det kommer an på i affärer, det är, att inte lata krediten bli ansträngd. Mekanismen ska löpa glatt och välsmord, sade jag; hjulet får inte lof att knarra. Och

5.(66)

jag sammanfattade tanken i följande slående bild: la pièce de résistance, sade jag, det är inte, hur många växlar man har, utan att man gör dem med samma lätta gratie, hvarmed en god måge smälter den svåraste festmiddag. Nå, jag behöfde väl näppeligen upprepa detta; du har säkerligen inte glömt det; sådana saker glömmer man icke. Men, jag ber, lägg dig noga på sinnet, hur rätt jag hade och hur omtänksamt jag handlade; och se nu, hur hög tid det var, att medvetandet om status blef så lefvande, att det kunde antaga formen af denna slående bild I Hur skulle det sett ut, nu, om jag inte allaredan då tagit detta initiativ? Det måste förvåna er — det förvånar mig själf —, var det icke likasom ett slags clairvoyance hos mig, detta, att jag divinatoriskt förutanade dessa katastrofer med konkurser och växelprotester och låneuppsägningar, hvilka under den sista månaden hemsökt oss, och att jag skönjde enda räddningen undan det oundvikliga däri, att vi anskaffade oss en svärfar, hvars dotter vi af hela vårt hjärta lärt oss att älska. Hur skulle det väl stått till — jag frågar dig, hur skulle det väl nu stått till, om icke jag lagt(67)

Sjödéns kärlekslycka i en förtjusande flickas händer och allas våra affärer i en förtjusande svärfars händer. Jo, åt helvete hade vi åkt.»

Holm torkade kallsvetten ur pannan och slök hela sin vermouth. Santesson rörde icke en min.

»Nå, nå,» menade han bara, lugnande.

Holm lade sig tillbaka i soffhörnet med en gest, som om han uppgaf allt.

»Ja, naturligtvis,» sade han tonlöst. »Nå nå. Ja, naturligtvis: nå nå.»

Han blef liggande en stund orörlig i samma ställning, med ett drag af bitterhet och trött besvikenhet om munnen, och hela kroppen slapp. Därpå vidtog han, tonlöst, nästan ohörbart:

»Det finns dock gränser för den mänskliga förmågan. Man kan dock inte mer än man kan. Om man åtminstone finge en smula hjälp; men nej: alltsammans skall jag allena besörja. Nå nå, säger den ene. Heh! Och den andre kan inte så mycket som tala ett ja in i telefonröret. Jag sätter hundra ledningar i verksamhet, sätter mig i förbindelse med Kramer, med Horn, med Frimurarekällaren, med kreti och pleti; men nej, ingen(68)

Sjödén, naturligtvis; hur skulle inan kunna kräfva att han genast ginge in till en telefon och genom att öppna sin heliga trut till ett ja lugnade en hängifven och orolig vän, som dock sörjt för honom som en far och som ropat sig dödstrött och halfgalen en hel timme i denna moderna helvetesmaskin, som ringer in genom nerverna och oupphörligen säger en: plutt, plutt, in i örat!»

Han blef stum, slog i vermouth och drack. Den andre sade icke ett ord och rörde icke en min; men de båda bruna ögonen voro fulla af skratt. Om en stund begynte det tala igen, tonlöst som förut, nästan som en monolog, hållen i enrum med sig själf och i hvilken själens doldaste rörelser få ord:

»Och det är mycket värre än så. Åt helvete är det. Ja vel, som dansken säger. Det är rakt inte till att tänka på, det andra. Att tänka sig, att man ska sitta här och behöfva ens tvifla på, om det har gått i riksbanken, då det ju ändå kunde varit så helt annorlunda. Men det kommer alltsammans från min forne lärjunge, Hans Jönsson Hisell. Han är mitt lifs onda genius. Det var han,(69)

som snöt för mig mitt lifs skönaste mål: att se min bäste vän förknippa sina öden med den flicka, som jag utsett för honom. Jag är en fanatisk anhängare af idén om det naturliga urvalet äfven inom den mänskliga kärlekens värld — Wahlvervvandtschaften sa Göthe —; men den högre, spekulativa filosofien, hvars adept jag är, gör mig skeptisk gent emot denna psykiskt låga drifts, instinktens, uteslutande makt öfver individen; och jag har i ensliga timmars grubbel öfver Kants rena förnuft ofta deducerat, att en person med Sjödéns utbildade sinne för den praktiska filosofien måste — i det naturliga urvalets heliga namn — ha kunnat känna sig lika wahlverwandt med den unga blonda flicka, hvars far tillfälligtvis råkar ha säkra två hundra tusen liggande i Skånebanken, som till denna andra, på hvilken han slagit ner så djuriskt ögonblickligt, som en fluga på första bästa banala sockerbit. Jag sade det strax, jag tvog högtidligt mina händer; men jag har endast ännu en gång haft tillfälle att konstatera, hur litet det rena förnuftet rår på den mänskliga naturens lägre drifter.»

Paus. Gustaf Adolf Holm låg slappt ut-(70)

sträckt i soffan och stirrade frånvarande ut genom fönstret. Plötsligt reste han sig halft.

»Santesson!» sade han.

»Ja.»

Holm låg och stirrade ut hän på trottoaren vid järnvägsstationen.

»Har du lagt märke till vår vän Trögelin på senaste tiden?» sporde han efter en stund.

»Hur så?»

Holm svarade icke strax, bara halflåg och tittade ut.

»Ser du,» sade han, »där går han. Ser du ingenting anmärkningsvärdt hos honom?»

Santesson reste sig och såg ut: därnere strök Trögelin, säfligt som alltid — hans vinteröfverrock och cylinder

sågo ännu lugg-slitnare ut i vårsolskenet.

»Nej.»

»Besynnerligt. Jag tycker, de mänskliga sinnena bli allt slöare och slöare. Om bara åtminstone det rena förnuftet tillväxte på deras bekostnad! Ser du verkligen rakt ingenting påfallande hos individen?»

»Nej.»

»Och du har inte lagt märke till den radikala förvandling, som — säger vi sen(71)

en månads tid — försiggått med denna vår vän?»

»Nej.»

»Nå. Det är åtminstone bra, att en har ögon. Ty intet är betydelselöst. Och jag har konstaterat faktum.»

Holm gjorde en paus, slog i och drack ur. Därpå fortsatte han, vänd emot Santesson :

»Du vet, att Trögelin har en passion: att röka.»

»Aha.»

»Ja, aha! Om nu, allmänt sedt, en individ plötsligt företer en förändring i det som står i sammanhang med denna hans för-härskande passion — måste man inte då som psykolog ovillkorligen sluta, att något försiggår i denna individs inre eller yttre lif?»

Santesson log med bägge sina bruna ögon.

»Det vill säga,» fortsatte Holm allvarligt, »i detta enskilda fall: när vår beklagansvärda vän Trögelin, som förut aldrig sågs utan med en den minimaste trasrest af en cigarr i munnen, plötsligt dagen rundt går omkring med sällsynt stora och sällsynt svarta cigarrer(72)

af oförskämdt utsökt sort — måste man då inte konsekvent sluta, att i den mannens lif något utomordentligt förbereder sig?»

»Stämmer,» svarade Santesson.

Och han berättade uppträdet från den där kvällen, då han ertappade Trögelin på bar gärning.

Gustaf Adolf Holm satt och gapade med mun och ögon och såg ut som en paralytisk.

»Människa,» ropade han hest. »Och ingenting sagt! Hvem är hon då?»

»Vet inte!»

»Måste strax undersökas,» sade Holm energiskt. »Obetingadt. Skall ännu i dag vara på det klara med den saken. Man kan då heller inte sitta och åse nånting sådant med händerna i kors. Fallet intresserar mig på det högsta — som människa och som vän. — Tåget!»

De stodo bägge vid fönstret och kikade ned i förväntning. Människoströmmen vällde allt tätare ut igenom dörren; därpå blef den allt tunnare och glesare; till slut dröp det bara enstaka personer ut, och de båda ansiktena bakom rutan blefvo allt längre.

»Där kommer han,» utbrast Holm an-(73)

strängdt — han hade upptäckt Sjödén långt inne bakom glasdörrarna, hvilka redan tillslutits.

Sjödén kom ut på trappan, med cylindern på nacken och sina hängande gula mustascher, knyckte på glasögonen och blef stående.

»Så kom då, Satanas,» stötte Holm fram.

Sjödén lät ögonen mönstrande passera hotellets hela front, men tycktes intet ha sett. Han steg lugnt ned för trappan, såg sig omkring, stannade, och blef stående liksom öfvervägande.

»Ser du, ser du,» hväste Holm andfådt — han hade hela tiden stått och hjulat med armarna för att antyda sin närvaro, och hans ögon sutto som synålar i hufvudet. »Djäfvulen njuter.»

Ändtligen tycktes Sjödén ha fattat sitt beslut: han styrde långsamt in mot hotellet och försvann genom dörren. De båda vännerna satte sig afvaktande i soffan. Om en stund hördes Sjödéns stämma i biljardsalen.

»Hör du, Santesson,» sade Holm bittert hånskrattande, »nu konverserar han med Karin!»(74)

»Herrarna sitta där inne,» hördes Karin

säga.

»Nej, verkligen,» svarade Sjödén därute. Han kom uppför trappan, långsamt — och stod i dörren. Fyra ögon sutto fast i honom. Han nickade till goddag med en ogenomtränglig min, hängde upp cylindern och satte sig ned, med mustascher som hängde dubbelt så långa som annars, hakan in öfver bordet, ögonen sänkta, och med utseendet af en människa, hvilken rakt ingen aning har om, att någon väntar på att han skall säga något.

Holm hoppade till i soffan.

»Men så tala då 1 Har det gått, eller har det inte gått?»

Sjödén satt en stund orörlig, därpå lyfte sig de långa mustascherna under ett hejdlöst skratt. Ilan stack handen ned i fickan och slängde den späckade plånboken i bordet.

»Visst i helvete har det gått! Här är schaberna. Slit dem med hälsan!»

Gustaf Adolf Holm tog lugnt föremålet, öppnade det och drog fram sedelpackan.

»Skridom till indelningsverket,» sade han stilla, i det han hämtade fram sin anteckningsbok.(75)

När de efter en halftimme eller så voro färdiga därmed, och hvardera utaf den samfällda kassan erhållit det för sin nödtorft oundgängliga, sade Sjödén, i det han stoppade sin plånbok med resterna af riksbankens gudagåfvor tillbaka i rockfickan:

»Så. Arbetaren är sin lön värd. Nu gå vi och äta en enklare middag.»

Gustaf Adolf Holm såg vännen an med simmande ögon, hvilka dock hastigt mörknade.

»Nej, nej,» genmälte han allvarligt, »det går inte. Plikten framför allt. Jag har en allvarlig gång att göra. Kirre kan förklara dig det hela. Men en sexa i kväll — vi måste vara tillsammans. Arrangera du det hela, Sjödén. Till half åtta. Slaget half åtta. Slaget half åtta är jag här.»

Slaget half åtta sutto de tre vännerna samman i rummet intill köket vid det full-dukade sexabordet. Karin gick ännu och styrde och ställde, men mest för syns skull.

»Så, Karin lilla,» affärdigade Holm. »Nu ha vi ju någorlunda förspändt, så länge. Sätt nu in muntyg för ännu en person, och ta så och försvinn. Vi ha statshemligheter att förhandla.»(76)

När Karin satt fram ännu ett kuvert och dörren stängt sig efter henne, vidtog Gustaf Adolf Holm:

»Min rekognoscering är afslutad, och jag har bara att förelägga er resultaten. Men jag måste fatta mig kort; Trögelin är strax här — jag har nämligen inbjudit honom till sexa. Alltså saken står som följer:

Jag gick direkt härifrån till Eugenia Ströms cigarrbutik — jag tänkte som så: helst först öfverblicka persona questionis. Där hängde Trögelin, med en af sina stora svarta i munnen. Jag gjorde min komplimang och sade: fröken, min värderade vän här röker sedan någon tid en sorts cigarrer, hvilkas ursprung varit oss alla en gåta. En tillfällighet — jag underströk orden med tvetydig dubbelmening — har bragt till min kunskap, ur hvilken källa han öst. Jag har, liksom vi alla, mycket goda tankar om denne vår gemensamme vän, men det är inte vackert af honom att ha fört oss alla bakom ljuset. Ett sådant fynd har man vänner emellan inte rätt att behålla för sig själf allena! Fröken rodnade och Trögelin skrattade ansträngdt. Jag inspicerade inventariet med en af mina(77)

hastiga men genomträngande blickar, fyllde mitt etui med de stora svarta, tog den kära Eugenias hand i min

högra och Trögelins i min vänstra, betraktade dem länge kärligt men diskret, samt förduftade.

Därpå gick jag upp till allas vår vän bankkassören, som ju är specialist i våra medmänniskors pekuniära statufer. Känner du, sporde jag, en viss Eugenia Ström, som bedrifver köpenskap med cigarrer här i staden. Jo, naturligtvis. Nå, skulle du vilja i förtroende mellan fyra ögon ge mig en nota angående denna kvinna, sade jag. Jag tror inte, jag löper fara att missförstås; nog af, jag befinner mig i den märkvärdiga belägenheten, att det skulle vara mig ofantligt värdefullt att få veta, huruvida bemälda Eugenia Ström från allas vår banksynpunkt sedt bör räknas till de kloka eller till de fåvitska jungfrurna. Vet ni, hvad mannen svarade: Eugenia Ström är ägare af butiken, har kontanter i banken och går på växlar!»

Gustaf Adolf Holm betraktade sina bägge tigande vänner och gjorde en paus, för att kunna njuta af sitt tals verkan. Därpå fortsatte han, kort och torrt:(78)

»Alltså, allt i allt: vår vän Trögelin begår en mesallians; men vi, barn af vår upplysta tid, äro naturligtvis alltför fördomsfria att låtsa förkylning för så litet. Eller hva? — Nå, där är mannen! God afton, kära Trögelin!»

I dörren stod Trögelin, i lurfvig vinterytterrock och schaggig cylinder, men en ny svart gloende jättecigarr rakt ut ur munnen.v.

niversitetsstaden liknade en myrstack, i hvilken någon nedstuckit en käpp. Det vimlade och krälade ut ur alla hus och fram genom alla gator. In genom Lunds fyra tullar gled, som ett enda svart band å de gula vägarna, ute från landsbygden och in i staden åkande, ridande och gående människor. Och allt som tiden led, blef det omkring och i staden allt stillare, allt stummare; husen stodo som utdöda, gatorna lågo tomma. Men kring den inhägnade Tegnérsplatsen stod det svart och tätt med folk, — långt in i Lundagård, ända ned mot domkyrkan till. Man väntade blott på, att karnevalståget skulle sätta sig i rörelse; uppe vid Akademiska Föreningen skymtade emellanåt i ett fönster eller i en dörr någon kostymerad.

Uppe å vägen, som förbi norra kyrko-(80)

gården leder ut på landsbygden, gick helt allena en ung flicka. Hon var klädd i en tarflig svart klädning och bar däröfver en jacket, som bar vittne om många omsyningar och anpassningar. Hon gick långsamt framåt vägen, mycket långsamt och utan att se hvarken hit eller dit, med händerna instuckna i en liten själfsydd muff. Det var en af de töckengula, halfvarma och kafstilla vårdagarna i Skåne; vägen var ännu något uppblött, och inne i trädgårdsanläggningarna bröt sig mot den gula dagern det första sparsamma späda grönt. Framför henne rörde sig en flock grå-sparfvar; när hon kom dem nära, flyttade de sig pilsnabbt ett stycke framåt; blefvo så sittande igen med sina små nervösa hastiga rörelser, tills vandrerskan ånyo hunnit upp dem, för att då åter likt en handfull lerkulor strimma luften öfver till ett annat träd längre framme.

Hon hörde de tre kanonskotten, som förkunnade, att nu hade karnevalståget satt sig i rörelse. En stund därefter slog det i domkyrkotornet: ett, två, tre, fyra — alltså ett timtal, därpå: ett två. Hon gjorde en liten nervös gest med axlarna, men fortsatte sin(81)

gång lugnt och långsamt som förut, som om ingenting händt och hon ingenting väntade. Det var stilla omkring henne, tyst och tomt; icke en människa, så långt hon kunde se framåt vägen; och den gula, fina, halfljumma majdagen stod ljudkänslig och len och melankolisk omkring henne.

Då gick plötsligt liksom en solil öfver det lilla mjuka likgiltiga ansiktet, och hon lade hufvudet en omärkbar smula på sned, som om hon lyssnade till något, saktade sin gång men vände sig icke om. Efter en stund hörde hon tydligt steg bakom sig, hastiga steg, som smackade i vägleran och som närmade sig. Det kom ett leende öfver hennes ansikte, — skälmskt i de gulgrå ögonen, men kring munnen, där det alltid stod kvar med sin linje, i eftertänksam förväntning.

»God dag, Ellen,» sade en röst bakom henne.

Hon vände sig hastigt om, och blef stående med händerna i muffen, slank och fin i den mjuka, gula luften. Hon svarade ingenting, men de gulgrå ögonen stodo fästa på honom, lugnt och rättframt, med ett leende fullt af en

hängifvenhet, som var så oförställd,(82)

som blott den kan vara, hvilken är det helt självklara.

Santesson hade tagit hatten af till hälsning, hon vände om igen, och de gingo långsamt utåt vägen, ban i en blank cylinder och ny gul våröfverrock, hon i sin svarta, bredskyggiga hatt och den omändrade blå jacketten kring det smärta lifvet, — ut mot landsbygden till i den gula ljumma majdagen med dess nyutsprungna, späda grönska.

»Jag har försinkat mig,» sade han. »Min vän Sjödén har nämligan förlofvat sig, och hans fästmö har kommit hit till karnevalen. De åto frukost samman, och jag måste vara med. Och det hela var så, att min vän Gustaf Adolf Holm förehöll mig — jag ville nämligen för länge se'n gått — men han förehöll mig, att det skulle 'se besynnerligt ut', som han uttryckte sig.»

»Vet du hvad, Erik: men jag tycker, dina

vänner____ Sjödén ser visst mycket hygglig

ut, och Holm också, men . . ..»

»De äro mina gamla kamrater.»

Hon skrattade upp.

»Hvad du sade det patetiskt!»(83)

Santesson rynkade stilla ögonbrynen, men gick stum vid hennes sida.

»Ser du, Ellen,» sade han slutligen, »det där är nu en sak för sig, kamratskapet. Det är det bästa vi ha, i studentlifvet. Man håller samman i tjockt och tunt; och man lefver slutligen samman dag ut och dag in, utan att vidare reflektera öfver hvarandra. Man har vant sig vid hvarandra, man trifs med hvarandra. Man vet till sist rakt inte, hvad det är som håller samman; man kan blott inte annat än dagligen råkas.»

»Det förstår jag ändå inte. Jag känner dem inte; men de äro dock så helt olika dig. Sjödén ser snäll ut; men när jag ser Holm, kan jag inte begripa, hur du och han kan vara så intima vänner. Vet du, i honom skulle då ingen flicka finna på alt förälska sig.»

»Det är alldeles, hvad han själf alltid konstaterar,» sade Santesson småleende. »Nu blir för resten laget snart upplöst. Sjödén gifter sig till hösten och slår sig ned ute på landet, i hennes trakt. Där skall upprättas en doktorsplats, och han är självskrifven.»

»Hvem är hon, hans fästmö?»

»En flicka från landet.»(84)

»En bondflicka?»

»Ja. Jag vet för resten inte. Hon ska vara en bondflicka. Men hon ser rakt inte så ut. Hon är som en stadsflicka, både i klädning och fasoner. Jag hade i alla fall föreställt mig bondflickorna helt annorledes. Hon är för öfrigt vacker; men jag kan inte med henne. Hon är en riktig dålig kultur-planta. Och så har hon en bror, som är elev på Alnarp och som också är med i dag, en riktigt ohängd lymmel...»

»Ja, det är de nymoderna bönderna. Dem känner jag godt från min landttid. De gammaldags riktiga bönderna kalla dem köpsta'-bönder. De äro de värsta af alla människor, liksom de riktiga gamla bönderna äro de bästa. De andra är inte till att hålla ut. Dumma, och viktiga, och...»

De gingo tysta framåt vägen, som lopp rakt fram emellan de höga träden, med vid utsikt åt alla sidor ut öfver markerna. Därute skriade några vipor; annars var allt tyst. Och ingen människa att se.

»Du är inte glad i dag, Ellen,» sade han sorgset och stillsamt.(85)

Det kom något nervöst öfver henne och hon gick hastigt till.

»Det kommer så ibland,» genmälte hon efter en stund, något ansträngdt.

Han svarade ingenting, och de gingo ett stycke tysta vid sidan af hvarandra. Därpå sade hon:

»Jag vet inte själf, hvad det är; men det kommer så af sig själft öfver mig ibland. Det är inte till att hålla ut, jag vet inte, hvad jag skall göra af mig, när det så kommer. I natt hade jag det inte godt; det kom så förfärligt starkt öfver mig. Om så och så länge, kom det för mig, om så och så länge, så är det förbi, då är det slut, då finns jag icke mer; och allt det andra därute det går sin vanliga gång, vidare, som förut, men du, jag, är inte längre med däri. Och jag sprang ut ur sängen på mina bara fötter, och gick upp och ned i rummet, sprang fram och tillbaka, och ropade tyst hän för mig, ropade på dig: 'Erik, Erik'... Men då fann jag, att det var dock alltför dumt, och kröp in igen .., Känner du aldrig något sådant?»

Han stannade, strök henne öfver pannan, kysste henne på pannan, men sva-(86)

råde ingenting. Så gingo de vidare framåt vägen.

»Nej,» svarade han slutligen. »Men jag har något annat. Det kan också komma öfver mig så starkt ibland, att jag kan vara färdig springa öfver till dig och lägga mig ned framför dig och se, att du inte är mig gramse, och be dig om förlåtelse, riktigt innerligt be dig om förlåtelse, för hvad jag gjort dig. Ty det är det nämligen, hvad som i sådana stunder faller öfver mig som en olidlig ångest, som skam och dåligt samvete, — att jag tycker, jag tillfogat dig något ondt...»

»Da gjort mig något ondt,» sade hon afbrytande, med ett gladt skratt.

»Ja, så tycker jag. Och när jag dock så på samma gång tänker på, hur mycket jag håller af dig och hur mycket du håller af mig, så blir jag med ens så obeskrifligt sorgsen till mods, som om där funnes ett eller annat i lifvet, något oundvikligt och ödesdigert, mot hvilket allt måste bryta sig och som man inte kan komma öfver, — som man inle kan komma öfver.... Men det är bara, när jag är ensam och utan dig; ty så snart jag har dig hos mig, så löses det liksom allt-(87)

sammans upp inne i mig i en enda innerlighet.»

Så gingo de vidare samman utåt vägen i lågmält samtal och med långa pauser, i hvilka de kände sig komma hvarandra ännu närmare, genom blotta den varma, söta förnimmelsen af hvarandras närhet. Utåt landsbygden, ut i den gula och ljumma majdagen. Blott sällan mötte de en människa; på markerna skönjdes här och hvar ett plöjspann. Det var redan långt lidet på eftermiddagen, när de omsider kommo sig för att vända om; och när de skildes åt för att å olika vägar, hvar för sig, gå tillbaka in i staden, hon öfver Helgonabacken, han genom Norrtull, föll redan den första skymningen. —

Ett par timmar senare steg Santesson upp för »Skandinaviens» trappor. Där skulle sexas, innan landtborna foro tillbaka hem. Sällskapet var där sedan länge, upplyste Anna, som stod bakom sin skänk och drog upp flaskor. Santesson visste det; han hade icke kommit sig för att gå, utan blifvit sittande därhemma hos sig. Man satt till bords inne i sidorummet med mathissen; där var en enda stämma som hördes, — det lät som(88)

tal. Santesson ställde sig hän till dörren och lyssnade: det var Holm, som höll tal. Anna bar i detsamma in ett par flaskor, och dörren blef stående på glänt.

»Alltså, mina damer och herrar,» slöt Holm, »eftersom lysning till äktenskap af-kunnas för första gången i denna församling mellan doktor Ivar Sjödén och fröken Anna Nilsson, så låtom oss fira det högtidliga ögonblicket med att tömnia detta glas af källarmästare Jönssons ädla drufva. Hip, hurra!»

Det blef ett skrapande med stolar, ett klingande med glas, sorl och skratt; därpå ett ögonblick tyst.

Santesson hängde hatt och ytterrock från sig samt steg in.

Kring det långa sexabordet satt ett talrikt och brokigt sällskap. Vid bortersta salsändan presiderade Gustaf Adolf Holm; han satt där som en välnärd munk, i gemytlig värdighet och röd i flinten. Till höger om sig hade han det nyförlofvade paret. Den unga flickan låg tillbakalutad i stolen, halft in emot Sjödén, och blickade upp till honom

med koketta ögon och ett leende, som om hon smälte i lycksalighet. Sjödén satt helt vänd mot henne,(89)

knyckte oupphörligt på glasögonen och lät mustascherna gå upp och ned, medan han kurtiserade henne så lågmält, att ingen kunde höra, hvad han sade. På sin andra sida hade Holm fästmöns bror, — herr P. Nilsson, som Holm alltid föreställde honom; han hette Per, men skref och nämnde sig bara P. Han afgaf typen för en viss ny varietet af skånsk bondson, hvilken de senaste tio åren sett fixera sig; man kunde kalla densamma den eleganta inspektorn; den är en tvillingsföreteelse till den elegante bodknodden. P. Nilsson hade vaxade mustascher och brändt hår samt befann sig för tillfället i ett fortskridande tillstånd af dimmighet.

Santesson fick sig ett glas ifylldt och styrde rakt på det förlofvade paret.

»Får jag lof, fröken,» sade han och böjde sig fram om stolen. »Jag fick förhinder och kom för sent, men jag hann dock därutifrån uppsnappa Holms skåltal. — Skål med dig, Ivar! — Hur fann fröken karnevalen?»

Fröken satt med ett tag upprätt i stolen och fingrade tafatt på stolskarmen.

»Å,» utropade hon med pensionsinlärd förtjusning. Och hon utbredde sig i hänförda(00)

ordalag om den märkvärdiga elefanten Jumbo, hvars ben framställdes af fyra förhyrda gatsopare, och på hvars rygg den indiska drottningen satt i all sin pynt och fläktade sig.

Santesson log sympatiskt.

»Ja, det var utmärkt.»

»Var kandidaten där!» utbrast hon. »Man såg rakt inte till kandidaten.»

»Ja, det är märkvärdigt. Jag gick hela tiden rundt och sökte efter sällskapet. Och ni såg heller rakt inte mig?!»

Vid sidan krämtade Gustaf Adolf Holm, som om han fått något på tvärs i halsen.

»Min kära Santesson, du måste känna det mänskliga hjärtat bra litet, då du tycks antaga, att dessa båda lyckliga individer vid ett tillfälle som detta i dag skulle besitta sina ögon bara för att undersöka, huruvida din intressanta person fanns bland mängden.»

Sjödén begynte åter konversera med sin fästmö, och Santesson seglade öfver till Holm. Denne var tydligen ursinnig på honom, — han hade icke lystrat order utan sölat.

»God kväll, Holm!»

Holm spratt till, blef apoplektiskt röd och vände hufvudet halft om mot honom.(91)

»Drag åt helvete,» sade han torrt.

Santesson lyfte på ögonbrynen och seglade lugnt och värdigt vidare, klingade med P. Nilsson och tog plats vid nedre bordsändan bland några enkelt klädda landtbor, hvilka sutto där tysta och generade och tycktes föra sitt lif för sig.

»Det blir för mycket,» sade en af dem, då Anna kom in- med kaffet och avec'et.

»Ånej,» menade Santesson artigt —-han var ju också värd—, »dagen är ju glad,» tillfogade han leende och fyllde i glasen.

»Ja ja ja, men jag ska köra hästarna,» genmälte den andre. »Och det är dåliga vägar, det finns inga träd vid sidorna; och skogen är heller inte bra. — Så, nu vill också Nilsson hålla tal.»

P. Nilsson stod upprätt, klingade med knifven mot glaset och såg grubblande ut. Holm kastade en skygg blick upp på sin granne, lade därpå händerna samman och stirrade rakt ned i bordet, med den ogenomträngligt behärskade minen hos en man, hvilken vet att något äfventyrligt förestår, där det gäller att ha alla sina sinnen i behåll och framför allt inte låta märka något.(92)

»Mina damer och herrar!»

Holm kastade åter en half blick upp till talaren. Denne hade gjort en liten paus, hvarunder hans ögon spelade på ett underligt sätt, i det att pupillerna drogos upp under ögonlocken, med samma rörelse, som hos tuppen, då den skall till att gala. Holm kände till denna egendomlighet, hvilken alltid synnerligen intresserat honom; sedan han med sin halfva blick konstaterat faktum, sänkte han den åter ned i bordet.

P. Nilsson ömsade fot och fortsatte, med sväfvande stämma och många pauser:

»Det fint bildade tal, som nyss haft äran hållas, kan inte passera — allena. Jag vill icke säga mycket, — den föregående talaren har sagt mer än tillräckligt, och när man hört honom, så känner man sig — enkel. Jag har en känsla af, att jag hellre borde hvila i Orfeus' armar; men vi är belefvadt folk, jag vet godt hvad som passar sig. Holm och min blifvande svåger Sjödén — beteckna den högre bildningen; men när man sitter och super, bli vi alla så att säga studenter, — jag vänder mig till här närvarande herrar landtbrukare : märkom eder dessa få men taktfulla ord!»(93)

Därmed gjorde talaren en paus och drog pupillerna upp inunder ögonlocken. Då han fått dem ned igen, fann han framför sig Holm, stående upprätt med framsträckt glas, det eldröda ansiktet tätt intill hans och skrikande af alla lungor:

»Bravo, bravissimo! Hip, hurra!» P. Nilsson stod och stirrade på Holm i ordlös förvåning; ville säga något, men kunde ingenting få fram; han var ju rakt inte färdig och hade fullständigt tappat koncepterna. Men innan han kommit till sig själf igen, hade hela församlingen skålat och öfvergått till dagordningen. Därpå satte han sig, drack ur och blef sittande, slött stirrande på Sjödén och utan att säga ett muck. —

En stund därefter bröt man upp. Han, som skulle köra hästarna, gaf icke anstånd längre. P. Nilsson reste tillbaka hem till Alnarp. Sjödén beledsagade sina landsbygdsfrämmande ned till Krakaus hotell, där de hade satt hästarna; och Holm och Santesson blefvo ensamma kvar.

Den senare ville också gå. »Nå nå nå», lugnade Holm. »Är det nu hastverk igen!»(94)

Och han spände två inkvisitoriska ögon i den andre.

»Får jag tala med dig,» tillade han. »Anna, bär in där i hörnrummet två kaffe, men af särskild beredning, Anna förstår, — och en half caloric. Kom härin!»

Då de sutto bänkade i divansoffan, fortfor han:

»För det första: var så god, en af mamsell Eugenias Trögelinska cigarrer. Giftermålet äger stånd midt i nästinstundande juni, och torde jag därvid ha äran komma att funktionera som öfverste marskalk. Apropos, sist i samma månad förfaller allas vårt gemensamma kolossallån i Torna härads sparbank; och jag är redan nu i tillfälle att lugna er med, att med anskaffande af nytt borgesnamn i stället för ramlade grosshandlar Sandberg torde det icke möta några vanskligheter. Jag behöfver väl inte särskildt betona, att sammanhanget mellan dessa bägge saker är ett rent tids- och intet kausal-samman-hang.

Vidare: har du riktat ditt psykologiska vetande med det intressanta fall af det mänskliga hjärtats omedvetna kasuistik, som vännen( )

Sjödén framställer? Utgångspunkten: en yttre — min uppfordring till att bli kär; slutpunkten: en inre — kärleken själf. Mannen är ju väck; jag känner intet bättre intyg om det rena förnuftets superioritet.

Slutligen: du bedrifver något bakom allas vår rygg. Du vet, att sådant principiellt kränker mig. Du vet också, att jag inte ger efter, förr än jag håller alla trådarna i den comédie humaine, som spelas af mitt folk, i min hand. Jag känner ännu inte din kasus; men jag skall lära känna den. Sotn du i dag uppfört dig, vittnar om att du funnit räfspår, ditt beteende har i den allmänna vänskapens namn varit oursäktligt. Emellertid — tack Anna —: sköljom ner vår rättmätiga harm! Skål, Kirre! En af oss kommer inom kort att bära långa öron!»

VI.

ommaren var förbi, och hösten höll sitt intåg i landet. På de nyss så öde gatorna i Lund vimlade det af hvita och

blå mössor; och terminslifvet kom efter hand i sina vanliga gängor.

Också Gustaf Adolf Holm kröp en kuslig septemberdag ut ur tåget från västkusten; han hade legat i Mölle och badat. Han gick direkt upp å Järnvägshotellet, undersökte matsedel och kök, kypare och Karin, med hela värdigheten hos en departementschef, hvilken vid återkomsten från en längre ferieresa in-spicerar sitt verk och dess personal. När allt var slut, tog han i den församlade personalens åsyn Karins hufvud mellan sina händer, kysste henne kyskt på pannan, satte sig på en stol vid hennes skänk och sade:(97)

»Det är alltsammans ganska godt. Gif mig kaffe och munk, Karin! Det är angenämt att känna sig hemma igen.»

Men det ville inte riktigt bli hemtrefnad af för honom denna termin, tycktes det. Det kändes så tomt ikring honom, — det hade han aldrig förut haft. Sjödén hade allaredan tillträdt den nya läkareplatsen nere i Hisie; och Santesson satt bara och hängde öfver sina böcker eller hvad han eljes bedref, — han var aldrig synlig och var rakt inte hygglig mer att vara samman med. Tyst hade människan ju alltid varit, men ändå inte sä tjurskallig.

Det fanns bara Trögelin. Och till Trögelin gick Holm i sin kamratsjäls stora ensamhet. Trögelin var också som en annan människa, numera. Det fanns inte ett spår mera af öf-verliggarevraket att se; det var en gift man, fastighetsägare och industriidkare. Han gick klädd med en viss solid enkelhet; och öfver hela personen hade kommit en viss trygg självsäkerhet, ett visst medvetande af den egna vederhäftigheten. Ilolm hade genast konstaterat, att ut ur den gamla dekisstuden-tens skinn hade med ens krupit fram en(98)

riktigt hederlig borgersmän. Han hade blifvit särdeles behagligt berörd af metamorfosen, och vändt ut hos sig själf samma sida af borgers-mansvederhäftighet. De bägge hade så att säga funnit hvarandra; man såg dem gärna dricka sin toddy tillsammans på tu man hand i enrum inne hos Karin, som ett par riktiga stilla borgare med enkla gammaldagsvanor.

Då de en afton så sutto samman i det lilla undre kaférummet, suckade Holm ex pectore imo, tog en djup klunk ur whiskv-toddyn och sade:

»I detta ögonblick gick det upp för mig, hvad som fattas mig. Jag har länge, såsom väl deltagande vänner märkt, gått och burit på en viss melankoli, hvars väsen jag icke kunde få fatt på. Nu vet jag det; och det rena förnuftet har åter inträdt i sina naturliga rättigheter.

Ser du, Trögelin, status hade ju efterhand blifvit en god. Sjödén har efter sin ungdoms dårskaper satt sig till ro i ordnade förhållanden. Santesson tager till nästa vår sin examen. Du själf har funnit en blygsam men aktningsvärd sysselsättning, åt hvilken(99)

du med intresse och tillfredsställelse kan ägna dig för dina återstående dagar.

Det har nu kommit så af sig självt, denna förträffliga status; för ett år sedan var icke mycket däraf att förutse. Jag vill icke begå den smaklösheten att rosa mig själf; men jag har väl någon andel däri, att det blifvit så. Hur stor — det öfverlåter jag åt er självfa alt afgöra. Jag har skaffat den ene kärlek och hem; jag har skyddat den andre mot hans sämre natur; och hvad den tredje angår så har kanske mitt energiska ingripande i och min klara position till hans sak påskyndat denna utveckling hän emot den goda ändan.

Men —

Men därvid har jag glömt ett—nämligen mig själf.

Det är på högsta tiden, att jag reparerar hvad jag mot mig själf försummat. Det är ädelt att hjälpa andra, men det blir en dumhet, när man därvid stjälper sig själf. Mitt goda hjärta har fört det rena förnuftet bakom ljuset. Det första var att bli medveten därom; och det skedde nyss med den djupa suck jag drog. Det andra återstår: att handla enligt sin nya insikt; och därtill vill jag nu öfvergå,(100)

Det gäller att finna min ställning i lifvet och samhället. Jag kunde fråga dig till råds, Trögelin; men det nyttar inte; det måste framgå ut ur mig själf. Ännu har jag visserligen ingen aning om, hvar jag har att sätta mig; men det kommer; nog därmed, att jag känner det som ett behof och en plikt att öfverhufvud sätta mig någonstädes; jag

skall finna den mig naturliga platsen.»

Några dagar efter att Gustaf Adolf Holm hållit denna harang, såg herrskapet Trögelin honom stiga in i butiken, vid en för honom ovanligt tidig timme på förmiddagen. Det låg något alldeles särskildt öfver honom, det hade de bägge ögonblickligen på förnimmelsen. Hans gång var fjädrande, hans ansikte hade ett egendomligt blandadt uttryck af värdighet och energi, och hela hans hållning sade, att han hade något viktigt före och att ban var en man, som absolut ingen tid hade att förlora.

»Ska det vara en morgoncigarr kanske, doktor Holm,» förfrågade sig fru Eugenia, rent förfjamskad vid den ovana åsynen.

Holm sträckte med en liten elegant gest båda händerna afvärjande ut framför sig.(101)

»Nej, tusen tack, kära fru Eugenia», sade han med stilla stämma. »Icke i dag; har ingen tid. — Jag kommer i dag i affärer,» tillade han efter en konstpaus samt lät sina ögon glida fram och tillbaka från frun till herrn och från herrn till frun.

De sågo bägge mycket generade ut och hade blifvit helt långa i synen; de trodde, det handlade sig om en växel.

Holm gjorde en öfverraskad min; därpå syntes han förstå, och log öfverlägset.

»Nej, inte så att förstå,» sade han. »Det handlar sig om något helt annat,» tillfogade han med plötsligt allvar.

Därmed tog ban en stol, lade cylindern på disken, drog ena handsken af och kastade den ned i hatten, satte sig, ställde promenadkäppen mellan benen och blef sittande med den eftertänksamma minen hos en man, hvilken har något viktigt att säga och söker de bästa orden.

»Jag vet inte,» sade han slutligen, »om I båda, ni min kära fru Eugenia och du Trögelin, — om icke till och med I, som dock annars utmärker er för god, sund, praktisk sans, — om 1 dock icke, liksom alla andra(102)

nygifta folk, i en punkt läter det svaga köttet råda och handlar efter den betänkliga maximen, att morgondagen har sin egen omsorg om sig.»

Gustaf Adolf Holm gjorde en paus. Fru Eugenia visste inte, hvar hon skulle göra af sig; hon förstod inte ett muck, lika litet som Trögelin, hvilken satt och grinade dumt. Holm fortsatte i orubbligt allvar:

»Det är dock en inherent egenskap hos den sanna, den verkliga kärleken, att man icke bara är betänkt på att i det närvarande ögonblicket omhulda den inan har kär, utan tillika med af kärleken skärpta blickar alltid ha ögonen fästa på det af faror och oförutsedda händelser fyllda dunkel, mot hvilket man går. Det är p/ifrtoomentet i kärleken. Det är din plikt mot din hustru, Trögelin, och er plikt mot er man, fru Eugenia, och ...» Holm gjorde en paus... »och det är eras bådas gemensamma plikt gentemot den eller de eventuella tertium non datur, hvilka som vi alla hoppas skola förljufva vår ålderdom.»

Fru Eugenia satt röd som en pion, och Trögelin grinade ännu argare. Men Holm rörde icke en min i sitt allvarliga ansikte.(103)

»Sedan jag såsom vän gjort dessa allmänna anmärkningar,» fortsatte han i en lättare och rent affärsmässig ton, i det han lade käppen upp på disken, sköt cylindern åt sidan och drog en papperslunta upp ur fickan — »sedan jag som vän gjort dessa allmänna anmärkningar, kan jag öfvergå till själfva saken. Det enda naturliga utslaget af omtänksamhet mot de sina, det enda sättet att skänka de efterlefvande en absolut tryggad existens, är som bekant en lifförsäkring. Det var dit jag ville komma. Jag är nämligen sedan i går befullmäktigad agent för det nygrundade, förträffliga brand- och lifförsäkrings-aktiebolaget Nordpolen.»

Gustaf Adolf Holm öfverträffade sig själf såsom försäkringsagent. Han hängaf sig åt sitt nya yrke så helt och hett som barnet åt sin nyaste leksak. Hans första kunder voro Trögelin och fru Eugenia. Hvad den förre angick, så behandlade Holm den saken såsom det självklaraste i världen: frånsedt alla andra hänsyn, gent emot hustru och framtidabarn, vore det ju lika vackert som naturligt, att en gammal vän blefve den första klienten, — Holm tog med samma Trögelin med sig till(104)

undersökning hos bolagets läkare samt afsände pr omgående till direktören en försäkring å 15,000 kronor. Därpå kom turen till fru Eugenia. Det var en smula vanskligare. Men Holm höll ett långt anförande, i hvilket han först praktiskt skildrade det upplyftande i ett dylikt, i ordets ädlaste mening modernt prof på tvenne äkta makars ömsesidiga tillgifvenhet samt därpå utredde, hurusom den kamp för kvinnans frigörelse, hvilken i våra dagar besjälar alla de bästa af hennes kön, just i sådana handlingar firade sina vackraste triumfer. Fru Eugenia lifförsäkrade sig i Nordpolen för 10,000 kronor.

Gustaf Adolf Holm var outtröttlig. Ingen människa gick säker för honom. Han var borta från Lund dagvis, — och kom tillbaka ute från landsbygden med de otroligaste försäkringsuppdrag i fickan. Hela Hisie aff öl 1 från det gamla häradsbolaget och försäkrade fast och löst i Nordpolen. Holm uppfann de otroligaste ting; och det cirkulerade länge i universitetsstaden en historia om, hurusom han fått sitt värdfolks piga, en äldre person, som förälskat sig i en helt ung dragon, att under strömmande tårar vid hans vältaliga(105)

skildring försäkra sitt lif för 1,000 kronor, samt hurusom han efter den högtidliga handlingens förrättande tryckt hennes hand och sagt: »mycket har du visserligen syndat, men efter detta skall ock mycket dig förlåtet varda».

VII.

ör du, Santesson,» utbrast Trögelin ; en kväll då de sutto samman vid | punschen, »livad är det för en vacker tös, du nu fått fatt i igen?»

Det for kallt igenom den andre, men han förrådde det icke med en min.

»Hur så?» svarade han lugnt och likgiltigt.

Trögelin betraktade honom med genomträngande blickar och ett blekt moquant löje.

»Någon har i går sett dig spatsera med henne ute i Östra Promenaden.»

Holm satt med spetsade öron och bligade än på den ena än på den andra.

»Hvad för en någon?» sporde han kort.

»Vet inte,» genmälte Trögelin med ett försmädligt skratt.

»Jag skulle också gärna vilja veta, hvad det är för en någon,» sade Santesson. »Jag(107)

brukar i dylika fall använda ett särskildt slags samtal mellan fyra ögon.»

Härmed reste ban sig, något blek men behärskad som alltid, tog hatt och röck på samt gick. De bägge kvarblifna sutto och stirrade ömsevis på dörren, genom hvilken ban försvunnit, och ömsevis på hvarandra.

»Det var satan,» utbrast slutligen Holm. »Det tog.»

Trögelin skrattade skadegladt.

»Det var min hustru, som såg dem,» sade han.

»Å fan,» svarade Holm intresseradt. »Så, din hustru såg dem. Kände hon flickan?»

»Nej.»

»Nå nå. Det ska vi nog ta reda på. Vårt kära Lund är ingen millionstad. Tålamod bara. Som jag sagt: en af oss ska få långa öron. Så länge han har den sköna obekanta, läser inte den djäfvulen; och han skall läsa. Och det upplyftande för en är, att man vid en dylik af vänskap och moral tillika dikterad uppgift som den ifrågavarande kan få till sitt oinskränkta och tjänstifriga förfogande samhällets samtliga ögon, öron, tungor och alla sinnen.»(108)

Santesson hade ingen ro mer i sig. Det hade fallit öfver honom så plötsligt och med ett: om så och så länge skulle deras hemlighet vara i allas mun. Det ena ryktet skulle taga det andra, och hon skulle bli till en visa i staden. Det var detta samma, hvilket så länge slumrat omedvetet i honom, som en lönligt gnagande missnöjdhet med sig själf; det hade på en gång klarnat upp i honom, och han stod där inför sig själf som en syndare, hvilken han

ertappat på bar gärning med att begå något riktigt styggt. Han sade sig själf, att han öfverdref, såg skeft, — han ville partout finna sig själf löjlig; men det halp alltsammans icke: han skämdes bara efteråt så mycket mera för sig själf; och den inre ofriden blef alltjämt större, satt som en organisk värk i hans själ. Ibland var han vecktals som försvunnen; ingen såg till honom, och i kamratlagen stod hans plats tom. När han så omsider dök upp igen, var visserligen för de andra intet att se på honom; men han själf visste, att han drifvits dit af idel uppsamladt behof efter att själf med egna ögon och öron öfvertyga sig om, huruvida det allmänna skvallret visste något nytt att(109)

omförmäla. För Ellen kunde han icke så lyckligt maskera sig; stämningen kom i hennes närvaro starkare öfver honom; och hon hade andra och intimare sinnen än hans kamrater till att förnimma rörelserna i hans själ. Hon låtsade intet märka, ehuru hon märkte allt; hon väntade, att han själf en dag skulle säga henne allt; hon visste icke, hvad det var, men inom henne låg en trygghet, som gjorde tålamodet naturligt.

»Om jag vore svartsjuk,» sade hon bara en dag med sitt muntra leende, »så skulle jag tro, att. du inte mera hölle af mig.»

»Det vet du ju att jag gör,» svarade han enkelt.

»Ja, det är det just,» genmälte hon och såg med stora, varma, glada ögon rakt in i hans. —

Så hände det en dag, att Ciustaf Adolf Holm träffade Trögelin allena i cigarrbutiken och att denne hade att förtälja: Hans hustru och en väninna till henne hade dagen förut gått ned genom Lundagård. Därvid hade en ung flicka kommit emot dem, i hvilken fru Eugenia igenkänt samma person, med hvilken Santesson vid det där tillfället promenerat i(110)

östra Promenaden. Om hon visste, hvem den flickan vore, hade hon sport väninnan. Ja visst —, hon bodde också i Adelgatan och kunde naturligtvis hennes personalia utantill från a till o. Och då det därvid tillika konstaterades, att hon bodde i huset midt emot Santesson, så läte ju alla konklusioner draga sig af sig själfva, — slöt Trögelin.

Gustaf Adolf Holm skar ansikte, som om man angenämt kittlat honom. Därpå lade han sitt ansikte i allvarliga fållar, smackade med tungan och knäppte med fingrarna.

»Fångad, min vän,» sade han kort.

Samma kväll var storbal i Akademiska Föreningen, — det var Oscarsdagen. Holm, som ibland fick en raptus att äfven se sig den del af la comédie humaine an, hvilken utspelades i den officiella världen, hade också gått upp. Och Santesson var marskalk.

Utpå aftonen stötte de båda vännerna på hvarandra i ett af smårummen ut till Tegnérsplatsen, — å Santessons sida helt oförhappandes, men icke så å Holms; han hade hela tiden gått på utkik efter vännen,(111)

som rofdjuret efter sitt byte. Det hade just spelats upp, och de voro alldeles ensamma.

»Nå, gamle Ravaillac,» sade Holm och såg på honom impertinent och med stilla triumf.

»Hvad menar du?» svarade den andre kallt.

Holm fixerade honom med allt vildare skadeglädje.

»Minns du, hvad jag vid ett visst tillfälle sa: en af oss, sa jag, ska komma att gå med långa öron.»

»Tala rent ut,» genmälte Santesson ännu kallare.

Holm lutade sig förtroligt in emot honom och hviskade eftertryckligt in i hans öra:

»Hvad behöfver man svansa efter sidenkjolar på Oscarsbalen, när man hvar dag dansar ögonkadrilj med den sötaste lilla vis-à-vis!»

Santesson stod orörlig och tyst.

»Det har du rätt i,» sade han med upprörd stämma och blef helt blek. Därpå vände han hastigt ryggen till och gick

skyndsamt bort.

Holm stod och såg begrundande efter honom.(112)

»Han måste vara kär,» slöt han högt.

Santesson hade gått direkt genom salen och ut i vestibulen, där vaktmästarna sutto och halfsofvo öfver ytterplaggen. Där slet han marskalksbandet af sig, kastade det på golfvet och sparkade det in under kläd-hängarna, fick röck och hatt på sig samt skred med lugn värdighet utför trapporna, medan valsmusiken däruppifrån efter hand dog bort för honom.

Han hade icke en tanke i sitt hufvud, medan ban tillryggalade den korta vägen hem. Han föreföll sig själf som ett tomt rum. Han tände mekaniskt lampan och gick därpå lika mekaniskt hän till fönstret för att fälla ned rullgardinerna. Han kastade en blick tvärs öfver gatan, — och blef stående och såg öfver till hennes fönster. Det var mörkt; hon måste ju sofva; det var ju redan sent på natten. Han stod och stod, såg och såg. Och då sprang plötsligt något upp inne i honom ur tusen okända jordåder i hans väsen och välde som en varm våg igenom honom; och i samma ögonblick, i precis samma ögonblick, klang — också inom honom, men liksom långt, långt borta — valsmusiken,(113)

dansmusiken, hvilken hela kvällen ljudit i hans öron, men icke nu densamma som förut, icke den vanliga, utan som ett disharmoniskt virrvarr af gälla och åtskilda toner, — ungefär så som musiken ännu genljuder i de af ljud öfvermättade nerverna, när balen är slut och man reser hem till sig i den ljusnande dagningen.

Han hade ofrivilligt gjort ett ryck, liksom en människa, som vill hålla sig vaken och hålla en pinsam feberhallucination från sig. Musikskrället teg i ett nu, som om det aldrig rifvit i hans nerver. Det blef tyst, inom honom som utom honom. Och han hörde blott, med sin sensitivaste och osinnligaste förnimmelse, den uppstigande varma vågens mjuka böljning.

Där kom ett leende öfver hans ansikte, halft vekt halft stolt. Han fällde raskt ned rullgardinen, klädde af sig, släckte lampan och sof genast in. —

Han vaknade tidigare än vanligt följande morgon, steg genast upp och gjorde ytterst omsorgsfull toalett. När han rullade upp gardinen, såg han ut i en gul och töcknig-dag. Han gaf sig god tid, med tusen små-(114)

ting. Till slut knäppte lian bonjouren kring sig, drog ena handsken på, satte cylindern på hufvudet samt gick ut.

Han styrde lugnt och direkt tvärs öfver gatan, steg uppför trappan och in i förstugan samt knackade på.

»Var så god,» ropade en flickstämma därinne.

Han öppnade och trädde in.

Det var ett vanligt småborgarhem, med ljusa tapeter, tunna, hvita gardiner, och hvitt virktyg öfver alla möbler. Vid ena fönstret satt en gumma i glasögon och stickade strumpor; hon såg upp på den inträdande öfver brillorna med det uttryck i ögonen, som är egendomligt för dem, hvilka höra illa. Men i bortre ändan af rummet stod en ung flicka; hon hade rest sig upp för att gå och öppna, men hade tvärstannat midt på golfvet, när hon såg, hvem det var. Allt blod hade strömmat till hennes kinder, andan förgick henne, och hon stod helt stilla och stum och väntade och bara såg på honom, följde honom rned undrande och tindrande ögon.

Santesson gick fram till den gamla och räckte handen fram. Hon lade stickstrumpan(115)

från sig på bordet, reste sig med möda, i det bon stödde båda händerna mot bordskanten, samt lät honom taga ena handen.

»Mitt namn är Santesson,» sade han, »Erik Santesson. Jag kommer till Ellens farmor för att anhålla om Ellens hand.»

Den gamla stod och såg på hans mun för att utleta hvad han sade.

»Ja, ja, ja,» svarade hon, »det är här. Ja, ja. Det är min sons dotter, Ellen ja.»

Santesson krämtade något rådvillt, lutade sig därpå tätt ned till gumman och sade in i hennes öra:

»Nej, jag menar, att Ellen och jag hålla af hvarandra och vilja gifta oss med hvarandra. »

Den gamla tog med skälfvande fingrar glasögonen af sig, behöll dem i ena handen, ställde sig tätt in till honom och såg honom länge forskande in i ansiktet med sina skumma ögon.

»Vill han gifta sig med Ellen?» sporde hon slutligen helt hårdt.

Det glimtade humoristiskt inne i Santes-sons bruna ögon, med hvilka han mötte gummans forskande blick.(116)

»Ja,» svarade han.

Den gamla vände sig med besvär om, mot Ellen till, och försökte få fatt i hennes ansikte med sina svaga ögon. Men hon kunde icke få orden fram, och frågan blef en stum; hon stod och spejade och väntade.

Då trädde den unga flickan fram till henne, sade henne in i örat ett: »Sitt nu först ned, farmor, så skall jag berätta farmor allt,» samt tryckte den gamla med sakta våld tillbaka i länstolen.

Och hon berättade ett och annat om, hur de lärt känna hvarandra; och Santesson redogjorde för, hvem han var och af hvilken familj och att han i morgon ville fara upp till Kristianstad och tala med släktingarna; och den gamla skakade på hufvudet åt såväl det ena som det andra, men lät de unga tala och hörde själf bara på, utan att säga vare sig ja eller nej. Och när Santesson tog afsked med löfte att komma igen ut på eftermiddagen och skulle till att gå, grep hon hans hand hårdt mellan sina och ville inte släppa den igen och sade:

»Jag förstår mig inte på det alltsammans. Men var alltid god mot Ellen!»(117)

De bägge unga stodo med hand i hand.

»Alltså adjö så länge, Ellen,» sade han och såg på henne med de bruna ögonen fulla af humor.

Hon stod och såg på honom, såg och såg, oafvändt, tills hennes ögon fylldes och fylldes med tårar. Så lade hon bägge sina armar upp om hans hals.

»Å, du, du ...»

Och förundringen kom åter upp i henne.

»Men hur har det kommit?»

»Det talas vi samman om se'n! I eftermiddag.»

»Nej i afton, hos dig.»

»Ja, du!»

*

Och ut på aftonen sutto de alltså igen samman inne hos honom, såsom de så ofta suttit, vid den varma, sprakande brasan och med alla draperier fördragna, så allena för sig, som om hela den andra världen därute icke funnes till, — hon halfliggande i länstolen framför brasan och ban sittande bredvid henne på pallen.

Han berättade henne om alltsammans,(U8)

allt hvad som händt och hans eget sinnestillstånd. Hon låg stilla och hörde på.

»Det är underligt,» sade hon, när han slutat, »men så har det dock varit. Vet du, jag har hela tiden vetat, att så skulle du göra, förr eller senare. Icke vetat det så där rent ut; men jag har alltid burit denna säkra känsla inom mig. Nu märker jag det. Och det var det väl, som gjort, att jag kunnat handla som jag handlat, utan en tanke på hur jag handlade, utan rädsla för andra och utan skamsenhet mot mig själf. Jag visste, — det var mig det självklara: du skulle inte gå bort ifrån mig. Annars hade jag nog aldrig gjort det alltsammans; det gör ingen flicka, som håller på sig. Men därför var det aldrig fråga om mod och skam och allt det där; det hade ingenting med oss och vårt förhållande att skaffa. Det var alltsammans bara min lit till dig.»

Och vidare, när de omigen suttit tysta en stund:

»Men det värsta är kvar. Ser du, därför är jag så rädd, att jag inte kan säga dig det. Det gäller ju dig själf, hela ditt lif och hela din ställning i världen. Det är det just, att(119)

jag vet, att du vill offra äfven det; och det gör mig så beklämd. Å du, hvad skall din släkt säga! Det kan då aldrig gå godt!»

Han tryckte hennes hand och strök henne öfver pannan.

»Det är jag inte rädd för,» sade han med ett smil.

»Och kamraterna!» fortsatte hon, reste sig i stolen och såg på honom.

»Ja, du, kamraterna!» upprepade han och såg på henne, som om han vaknat upp till en ohygglig eftertanke.

Och så skrattade de bägge två. •—

Han fick vin fram, och tände sig en cigarr, och timmarna gledo undan. Plötsligt sträckte de båda hals och lyssnade: det hade kommit steg därute på gatan, dubbelt hörbara i nattstillheten, och de hade stannat precis utanför fönsterna. De sågo frågande på hvarandra — i detsamma knackade det med en käpp på rutan.

»Släpp mig in, Kirre,» ropades det.

»Det är Holm,» sade Santesson.

Ellen ville springa upp, men han tryckte henne sakta tillbaka i stolen.

»Nej, bli du,» hviskade han. »Vi är ju(120)

förlofvade. — Kommer strax.» ropade han högt.

Därmed gick han ut att öppna.

»Det var utmärkt bra, att du hållit dig hemma i kväll,» sade Holm ute i förstugan och skakade regnet af sin öfverrock. »Uppträdet i går afton har icke låtit mitt tillgifna hjärta sofva i natt,» fortsatte han, i det han spatserade in genom dörren, — »och mina nerver tåla icke den andra sömnlösa natt, som jag förutsåg, om jag inte träffat dig — Ah!»

Han hade plötsligt blifvit varse en ung flicka, som stod upprätt borta vid kakelugnen och lugnt betraktade honom.

Santesson kom in.

»Ja, det gläder också mig, att slumpen fogat det så lyckligt. Därmed har jag ju tillfälle att göra er båda bekanta med hvarandra. Får jag presentera: min gamle vän, doktor Holm — min fästmö, fröken Ellen Borg.»

Gustaf Adolf Holm tog sig på hufvudet, som om det gjorde ondt där någonstädes, samt bligade förstulet öfver till vännen, om där icke skulle vara något fuffens med i spelet. Men Santesson stod korrekt och orörlig(121)

och mötte hans förstulna fråga med en blick, som det icke var att taga fel på. Holm strök sig med handen ned öfver ansiktet, liksom ville han stryka bort den där fula blicken; och när han tog undan handen igen, kom ett ansikte af det blidaste och mest småleende slag till syne.

»För Gud och kvinnan är ingenting omöjligt,» sade han och gaf dem hvar sin hand. »Gratulerar! Men ni har verkställt ett storverk, fröken!»

Holm var inte lik sig själf den kvällen. Han fick sitt glas och sin cigarr, och de tre hade det helt gemytligt samman. Men han satt tyst, såg på och hörde på, men sade själf icke stort. Santesson kunde icke riktigt komma underfund med, hurudan hans sinnes stämning var beskaffad. Det var rakt inte af dåligt humör, att han satt så stum; han var i synbart godt lynne. Skulle Gustaf Adolf Holm ha blifvit sentimental, undrade Santesson; man kunde nästan vara frestad tro det; han såg så blid ut, och så anspråkslös, som om han skulle kunna skämmas ögonen af sig, om han läte förleda sig till att vid detta tillfälle komma med sina kvick-(122)

heter. Slutligen reste han sig helt stilla, tog dem i hand till god natt, fiek röck och hatt på och blef stående att byta ännu några ord. Därpå räckte han hvardera en hand.

»God natt, barn,» sade han.

Och då Santesson följde honom ut i förstugan för att öppna för honom, lutade han sig in till honom.

»Hvad har jag alltid sagt, Kirre: en af oss skulle snart komma att gå med långa öron,» sade han godmodigt.

¥VIII.

Éöljande dag vid half två-tiden sutto de båda vännerna inne i matsalen å Järnvägshotellet och åto middag samman. Santesson skulle fara med snälltåget. Holm sökte komma underfund med, hur den andra egentligen själf uppfattade situationen och den sannolika utgången af färden, samt ställde några bemantlade frågor; men då Santesson blef allt fåordigare och otillgängligare, teg äfven han efterhand.

Nere vid stationen pep det just ankomna Trelleborgs-tåget; och i brist på annan underhållning satte sig de bägge vännerna att betrakta resandeströmmen, som vältrade ut på gatan.

»Där är, ta mig fan, Sjödén,» utbrast plötsligt Holm.(124)

Och Santesson såg mycket riktigt Sjödén med de hängande mustascherna och cylindern ned i nacken styra tvärs öfver platsen fram mot hotellet.

»Jag har onda aningar,» sade Holm mörkt. »En olycka kommer aldrig ensam,» tillade han.

Sjödén steg in, varseblef dem genast, nickade till dem, hängde omsorgsfullt från sig öfverplaggen, tog af och torkade med näsduken de immiga glasögonen samt kom så ändtligen fram till dem.

»God dag, de,» sade han.

»Du i Lund,» inledde Holm undersökningen.

»Ja, jag kommer direkte från Trelleborg,» genmälte Sjödén med hela energien af ett invärtes och undertryckt raseri samt knyckte oupphörligt på glasögonen. »— Ja visst fan ska jag ha middag,» snäste han till kyparen, »ge mig hvad ni vill, men fort! — Jag var inne i banken i dag,» fortsatte ban lågmält, vänd emot de andra, »för att dra en liten växel, med svärfar på. Den refuserades ögonblickligen.»

Holm formligen hoppade till på stolen.

»Me-me-me-menar du . . .»(125)

»Jag menar inte,» afbröt Sjödén ursinnigt, »men jag vet, att han ryker åt helvete.»

Holm satt och stirrade på honom som på en galning.

»Jesus Maria,» sade han stilla. —

De följde bägge två Santesson ned till tåget. När de togos i hand till afsked, sade Holm betydelsefullt och med betonad undermening:

»Du har en komplicerad uppgift för dig.»

Santesson antingen hade ej begripit eller ville ej begripa den allvarliga maningen.

»Å nej,» svarade han med ett stilla smil, »den föreligger mycket enkel.»

Holm betraktade honom med en särskild blick, för att åtminstone få honom att medels en genblick säga honom, att han förstått halfkväden visa; men Santesson såg ogenom-trängligare ut än någonsin.

»Alltså med snälltåget i öfvermorgon,» sade Holm, då tåget satte sig i rörelse.

»Med snälltåget i öfvermorgon,» upprepade Santesson bekräftande.

»Lycka till,» ropade Holm efter honom och gaf honom en sista vädjande blick.

»Tack,» svarade Santesson torrt och likgiltigt. —(126)

Och öfvcrmorgon kom omsider, och snälltåget norr ifrån också, och Hohn och Sjödén, hvilka väntat sig till vanvett nervösa, sågo också mycket riktigt ifrån hörnrummet i undre kaféet å Järnvägshotellet, där de sutto vid vermouthen, Santesson träda ut från stationen bland den öfriga människomassan, behärskad och ogenomsiktig som vanligt. Och några minuter senare stod han i dörren, elegant som alltid och lugn som alltid, med cigarretten i munnen. Där fanns absolut ingenting att se på honom, vare sig af godt eller ondt. Han satte sig ned vid bordet, med hatt och ytterrock på; och då Karin kom in efter honom, bad han henne äfven gifva honom ett glas till vermouth.

Och medan Karin gick att hämta glas, sade han konstaterande:

»Ja, mellan dem och mig är det slut.»

Där inträdde en dödstystnad; man skulle kunnat höra en knappnål falla. Karin kom in med glaset, och gick ut igen. De sutto alla tre som stumma augurer och sade icke ett muck.

»Men hur har det gått till?» stönade Holm.

Santesson drog några bloss på cigarretten och kastade stumpen från sig.(<27)

»Helt enkelt,» svarade lian; samt refererade : »Jag gick alltså upp till den friherrliga morbrodern. Han trodde först, jag allaredan kom till julferierna; då jag förnekade detta, luktade ban, att det måste gälla borgen ; men så sade jag honom grunden, det vill säga uttalade ärendet för honom, sammanhanget och förloppet. Jag satt ju hela tiden och iakttog honom; och ju längre jag kom och ju längre jag betraktade den kala hjässan och de hvita mustascherna och de guldbågade lornjetterna, dess tydligare hade jag på förnimmelsen, att klyftan mellan oss vidgade sig. När jag hunnit till slutet, sade han: och denna — hm — flicka vill du alltså införa i mitt hus. — Ja. — Nå, då ligger ju saken mycket enkel. Det handlar sig ju bara om ett val. — Ja, äfven jag finner, att saken ligger mycket enkel; men något slags val tycker jag icke förefinnes. — Jag menar valet mellan henne och oss. — Det är för mig inte något val. — Om det vore mitt sista ord? — Och sedan vi bägge bejakat denna ömsesidiga fråga, funno vi båda två saken utagerad; och jag tog min hatt och gick.

»Därpå gick jag till min friherrliga tant.(128)

Hon mottog mig liksom alltid ytterst väl och satt som alltid hela tiden och betraktade mig med välbehag bakom sin handlornjett. Jag utvecklade saken för henne, vädjade till hennes kvinnliga känsla och bad henne tala med morbror. Ju längre jag kom, dess falare blef hennes ansikte och dess stelare hennes kropp. Då hon till och med lät lornjetten falla och sänkte blicken, som en dam hvilken skäms, förstod jag, att jag sårat henne i hennes renaste känslor. Och när jag slutat, reste hon sig och sade ytterst formellt: 'jag beklagar, att jag i denna sak icke kan stå dig till tjänst. Jag ber dig emellertid ännu en gång noga öfverväga, om du vill göra din familj den skammen.' Hvarpå jag bugade mig och tog afsked.

Som ni ser, har det hela gått mycket enkelt till.»

Det blef återigen tyst, grafstilla, en lång paus. Sjödén satt med de långa mustascherna hängande inne öfver glaset; Holm med sänkta blickar och sammanknäppta händer.

»Eli, eli, lama sabachtani,» hviskade han slutligen, knappast hörbart, och gjorde korstecknet.(129)

I detta ögonblick stod Trögelin i dörren. Det kom som ett återsken af en inre uppenbarelse öfver Holms ansikte; hans blickar hvilade djupa på de bägge vännerna.

»Ille faciet,» sade han profetiskt.

Trögelin såg en smula misstänksamt på de tre andra; de måste ha något emellan sig; det måste ha händt något, eftersom de sågo så högtidliga ut. Han var också själf svåra generad; ty också han hade något på hjärtat och tungan, som icke var så lätt att komma fram med.

»Jag skulle fråga er,» sade han slutligen med ett spöklikt smil och blef helt röd, »om I inte ville ta ett parti kort i kväll hemma hos mig. Det är ju för första gången, men min hustru ville också gärna se er på en liten sexa.»

Tre par blickar möttes; och det kom en indiskret paus.

»Jag rullar mig,» sade Holm och vek sig öfver bordet.

A

9.IX.

et skymde redan smått inne i Järnvägshotellets kafé, där Karin satt 1 i ena hörnet bakom sin skänk och lutade sig djupt ned öfver sitt handarbete, för att kunna bättre se. Det var fullständigt tomt för gäster; stamkunderna hade redan blifvit färdiga med sin middagspunsch och sitt biggparti samt gått sin väg. Det var alldeles stilla i rummet, och borta på andra väggen tickade vägguret ljudligt. Fröken Karin hade just lyft på hufvudet och kisade, för att se efter, hvad klockan kunde vara, då dörren sakta öppnades och Gustaf Adolf Holm trädde in.

»Nej, se god afton, doktor Holm,» hälsade Karin.(131)

»God afton, vännen min,» svarade han, tog en stol, samt satte sig hän till Karins disk.

»Hvad får jag lof att ge doktor Holm?»

»Ingenting, så länge, snälla Karin. Sjödén kommer strax.»

»Nej, är doktor Sjödén i sta'n!»

»Ja.»

»Är frun också med?»

»Nej. I Lund är Sjödén alltid ungkarl.»

»Fy, doktor Holm.»

»Jag menade ingenting oanständigt, Karin.»

Paus. Vägguret tickade, skymningen tätnade.

»Jag får väl tända,» sade Karin och ville resa sig.

»Nej, Karin. Skymningstimmen är poesitimmen i Norden; och hvarför ska man inte njuta den smula poesi, som lifvet har.»

»Poesi var det ja,» sade Karin försmädligt. »Liksom om doktor Holm brydde sig om poesi och sådant.»

»Säg inte det, Karin!»

Paus. Det blef allt mörkare; och med mörkret växte stillheten. Vägguret knäppte allt ljudligare.(132)

»Ja ja,» suckade Holm. »Tempora mu-tantur, Karin, et nos in illis.»

»Det är väl latin.»

»Ja, det är latin, Karin. Det vill på svenska säga så mycket som: människan spår men Gud rår. Ser Karin, det rena förnuftet har två dödsfiender, nämligen den mänskliga lidelsen och det gudomliga ödet.»

»Doktor Holm blir så lärd.»

»Ja. Låtom oss alltså lämna detta oangenäma ämne och helt hängifva oss åt skymningsstundens behag. — Så, där är Sjödén redan. Där ser Karin, hur det går, när jag en gång vill njuta poesien i lifvet. Där kommer alltid ett eller annat i vägen. Så har det alltid gått. I hela mitt lif. Karin ser, att det inte är min skull, att jag nu sitter där som en på all poesi blottad man. — God kväll, Ivar. Låt oss alltså få hörnrummet, Karin. Och lite caloric och seltersvatten.»

»Och litet Hennessy, doktor Holm?»

»Alldeles riktigt ja, Karin.»

När Karin serverat det begärda och gått sin väg, sade Gustaf Adolf Holm:

»Alltså!»

Därmed drog han en papperslunta upp(133)

ur rockfickan, bläddrade i den och fick fram ett bref.

»Först kunna vi ju passande taga kännedom om denna skrifvelse från Santesson. Den är ställd till mig för en vecka sedan; men den är naturligtvis ämnad äfven för dig. Den lyder som följer:

Köpenhamn d. 27 mars 1888.

Broder Holm.

Härmed en växel till omsättning i Kristianstadsbanken ! Den får tas om igen på sex månader, på samma belopp som den gamla; jag kan inte skaffa mynt denna gång, och banken låter den nog passera, bara du själf inlämnar papperet. Du är väl så hygglig ombesörja det!

Jag har skrifvit till min morbror, meddelat honom, hur jag inrättat mig och att jag med tiden hoppas kunna själf afveckla mina affärer. Jag påpekade, hurusom ett af två måste ske: antingen låta allt ramla eller hålla allting uppe, samt att det berodde på honom, hvilketdera skulle ske. Han svarade kallt, att han föredroge att hålla det bela(134)

löpande ocli se till, om jag själf kunde af-veckla affärerna, samt att han var hågad hjälpa mig på ett eller annat sätt, Hvartill jag genmälde i samma ton, att jag tackade för detta senare anbud, men för tillfället icke kunde göra bruk däraf. Sålunda ha vi emellertid funnit en modus vivendi; och jag tror, att det är allt som behöfs till en början.

Jag trifs mycket bra i min nya verksamhet; och det går öfverraskande godt. Jag är uppriktigt glad öfver, att jag sysslat så mycket med fotografering och dylika saker; jag hade ju också en smula konstnärlig teknik; och det kommer ju mig också förträffligt till pass. Jag begynner intressera mig för mitt yrke; man kan också därvid bland annat göra så intressanta studier. Vi börja få kunder, rätt fina kunder till och med; jag tror Köpenhamn känner min historia, ty hvad en här vet, det vet med detsamma hela stan; mina många gamla bekantskaper i studentvärlden göra väl också sitt till. Allt i allt: Santessons foto-graliatelier blir på moden.

Kommer du inte snart öfver? Glöm då inte att besöka oss! Ellen vill också gärna någon gång träffa landsmän. Hon liar visser-(135)

ligen fullt upp att göra med att pensla fotografier, men hon skall i alla fall ha tid att bjuda på en svensk sexa säger hon, om hennes mans gamla kamrater komma på besök i huset.

Hälsa Trögelin! Han har betett sig som en kamrat och en gentleman emot mig. Jag tror, det är tacksamhet; jag behandlade honom alltid godt i hans nedergångs dagar.

Hälsa också Sjödén, när du träffar honom! Hur har han det?

Ellen hälsar dig på det bästa; och likaså

vännen Erik Santesson.

»Ja, hur har du det?» upprepade Holm, i det han vek brefvet samman och stoppade luntan tillbaka in i rockfickan.

»Tack, bra,» svarade Sjödén kort.

Holm krämtade otillpass.

»Gamle vän,» sade han efter en liten obehaglig paus, »har du ingenting att säga mig?»

»Nej, jag visste inte, hvad det skulle vara,» genmälte Sjödén envist. »Det vill säga, affärerna, naturligtvis.»(136)

»Nå, så, bara affärerna,» svarade Holm i förändrad ton. »Låtom oss alltså öfvergå till affärerna. Alltså — vår svärfar?»

»Det blir väl en smula öfver. Men långt räcker det inte. Per får naturligtvis försöka att få en plats som inspektor; gubben har ju många försänkningar. Men med gubben själf är det knifvigare. Han ville partout grunda en egendomsagentur inne i Malmö; men jag afrådde honom. Jag menar som så, att han absolut borde arbeta på att få ett nytt arrende. Det förstår han sig dock på; men det andra är ban ju främmande i. Det gäller emellertid att finna någon, som till en början tar honom under armarna. Och det kan ju hända, det går; han är ju van vid att vigilera. Under tiden får emellertid jag själf...»

»Ja, du själf ja . . .»

»Jag får arrangera ett interimslån, hvarvid jag inte anlitar gubbarna därnere. Jag skulle stiga enormt i deras högaktning, om det visade sig, att jag sköter mitt utan dem. Se'n kan man ju alltid se. Eller hvad menar du?»

»Obetingadt,» sade Holm. »Jag står därvid helt och hållet till din disposition, med namn och allt. Och hvad detta namn och(137)

allt angår, så har jag i dagarna erhållit en handskrifvelse från min vördade chef, i hvilken han å direktionens vägnar uttalar dess alldeles särskilda erkänsla för det sällsynta och framgångsrika nit, jag ådagalagt i brand-och lifförsäkringsbolaget Nordpolens tjänst. — Detta naturligtvis bara inom parantes sagdt. — Och hvad andra borgesmannen beträffar ...»

Sjödén såg på honom med en styf blick bakom glasögonen.

». ... hvad andra borgesmannen beträffar,» fortsatte Holm med värdighet, »så torde väl äfven därför en utväg förefinnas. Jag torde äfven kunna ordna den saken. Jag tror inte, vännen Trögelin ska dra sig, om jag kommer till honom med denna anmodan.» »Så!»

»Nej. — Du är inte just persona grata på det hållet; han bär rancune. Men den egna välgången läker många svidande sår; och utan att smaklöst förhäfva mig, tror jag mig äga en viss pondus i den Trögelinska familjen.»

»Jag har inte sett till honom denna gång.»

»Kan vara! Fru Eugenia har legat illa(138)

sjuk. Men är bättre. Sannolikt kominer ban hit upp nångång i afton; så kunna vi ju ordna saken med samma. — — — Men därpå kommer den stora frågan: hvar!»

Sjödén såg skyggt upp på talaren och knyckte gång efter gång på glasögonen. Holm gjorde en paus; därpå sade han:

»Jag skall enträget råda till att kasta papperet in i sparbanken »Biet». Jag anhåller, att tills vidare slippa ingå i detaljer om motiverna till detta mitt bestämda råd. Nog därmed sagdt: jag tror att saken skulle vinna ganska ansenligt på, om du visade mig det förtroendet att inlämna papperet i sagda bank.»

»Var så god!»

»Godt! Emellertid — du skall bestämdt icke uppfatta det falskt — men ännu en sak: jag tror du borde därvid, särskildt med hänsyn till Trögelin, som ju snart blir familjefar, taga ännu en smula lifförsäkring; och jag tillåter mig fästa din uppmärksamhet på de alldeles särskildt gynnsamma villkor, under hvilka brand- och lif-försäkringsbolaget »Nordpolen» meddelar sina försäkringar. Som det af dessa prospekt...»(139)

Någon sprang ute i kaféet; strax därpå hördes Karins stämma omedelbart utanför dörren:

»Herrarna sitta därinne.» Därvid flög dörren upp. Herrarna sågo först bara Karins ytterst intresserade ansikte. Men i nästa ögonblick stod Trögelin i dörröppningen.

Han bar sorgflor om cylindern. »Jag har mist min hustru,» sade han. Och då ingen svarade nånting, tillade han: »Hon afled stilla i dag klockan 11, sedan hon skänkt lifvet åt en välskapad son.»

Holm satt och stirrade på honom med öppen mun och försäkringsprospekten i handen. »Be-be-beklagar sorgen,» sade han.